

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI BİLİM
DALI

KAMU KURUMLARININ FİNANSMANINDA
MUDAREBE İMKÂNLARININ UYGULANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus Emre YILDIZ

İstanbul

Temmuz, 2019

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI BİLİM
DALI

KAMU KURUMLARININ FİNANSMANINDA MUDAREBE
İMKÂNLARININ UYGULANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yunus Emre YILDIZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Yusuf DİNÇ

İstanbul

Temmuz, 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından İslam Ekonomisi ve Finansı Anabilim Dalı, Uluslararası Finans ve Katılım Bankacılığı Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Yusuf DİNÇ

Üye Dr. Öğr. Üyesi Rümeyza BİLGİN

Üye Dr. Öğr. Üyesi Ali KABLAN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Kamu Kurumlarının Finansmanında Mudarebe İmkânlarının Uygulanması” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

İMZA

Yunus Emre YILDIZ

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında bir İslami finans aracı olan ‘Mudarebe’ nin tanımı, özellikleri ve şartlarına değinilmiş; Mudarebe’ nin kamu kurumlarında uygulanabilirliği ele alınmıştır. Ele alınan kamu kurumlarında bilhassa seçim dönemleri olan yıllar ön planda tutulmak suretiyle inceleme yapılmıştır. Bu inceleme sonucunda, kamu kurumlarında bir yatırım aracı olarak Mudarebe’ nin kullanılmasının getireceği sonuçlar tahlil edilmiştir.

Çalışmalarım boyunca desteklerini hiç esirgemeyen aileme, eğitimim süresince düşünceleriyle katkı sağlayan tüm hocalarıma ve son olarak, tezimin her aşamasında verdiği güven ve yardımlardan dolayı hocam Doç. Dr. Yusuf Dinç’e teşekkürü borç bilirim.

Yunus Emre YILDIZ

ÖZET

KAMU KURUMLARININ FİNANSMANINDA MUDAREBE İMKÂNLARININ UYGULANMASI

Yunus Emre YILDIZ

Yüksek Lisans, İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yusuf Dinç

Temmuz -2019, 60 Sayfa

Bu tez çalışmasındaki amacımız kamu kesimine kullandırılan kredilerin genel veya yerel seçimlerin olduğu dönemlerde ne yönde etkilendiğini incelemek ve bu bağlamda kamu sektörünün orta ve uzun vadeli yatırımlarının bu durumdan nasıl etkilendiğini açıklamak üzerine olmuştur. Bulgular seçim dönemlerinde gerek konjonktürel gerek ise buna bağlı olarak artan faiz oranları nedeniyle kamu kesimine kullandırılan kredilerde negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu tezde ortaya çıkan sorunun aşılması üzere uzun vadeli karakteri bulunan mudarebe finansmanı yöntemi önerilmektedir. Giriş kısmı olan birinci bölümde problem ortaya konularak, problemin çözümüne yönelik, izlenecek yöntem, varsayımlar ve çıkarımlar ortaya konulmuştur. İkinci bölümde kamu kurumlarının finansmanında politik konjonktürel dalgalanmaların etkisine değinilmiştir. Ve sırasıyla; politik dalgalanmaların modeli, rasyonel beklentiler modeli ve rasyonel dalgalanmaların bütçe değişimi üzerindeki durumu incelenerek, mudarebenin uygulanabilirliği araştırılmıştır. Üçüncü bölümde mudarebenin tanımı, kapsamı, özellikleri uygulanma şartları üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde temel ampirik testler 2007-2019 yıllarına ait veriler kullanılarak regresyon analizleri ile test edilmiştir. Sonuç kısmı olan beşinci bölümde ise özellikle seçim dönemlerinde gerek konjonktürel etkiler ve yine buna bağlı olarak artan faiz oranlarına binaen negatif ilişki gösteren kamu kesiminin kullandığı kredilerin sübvansede edilebilmesi ve projelerin aksamaması adına mudarebe önerisi sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mudarebe ve Kamu Kurumlarının Finansmanında Mudarebe.

ABSTRACT

IN THE FINANCING OF PUBLIC INSTITUTIONS IMPLEMENTATION OF FACILITIES MUDAREBE

Yunus Emre YILDIZ

Master Thesis, Department Of Islamic Economics And Finance

Supervisor: Associate Professor Yusuf DİNÇ

July -2019,60 Page

The aim of this thesis is to examine how the loans extended to the public sector are affected during the general or local elections and to explain how the medium and long term investments of the public sector are affected by this situation. The findings show that there is a decrease in the loans extended to the public sector due to both the concurrent and increasing interest rates during the election periods. In order to overcome the problem in this thesis, it is suggested to use long term financial finance method. In the first part, which is the introduction part, the problem is put forward and the methods, assumptions and inferences for the solution of the problem are presented. In the second part, the effect of political cyclical fluctuations on the financing of public institutions is mentioned. And respectively; The model of political fluctuations, the model of rational expectations and the situation of rational fluctuations on budget change were investigated and feasibility of the struggle was investigated. In the third chapter, the definition, scope and properties of the mudarebah are discussed. In the fourth section, the basic empirical tests are tested with regression analysis using the data of 2007-2019. In the fifth part of the conclusion, a proposal was proposed for the subsidization of the loans used by the public sector which decreased due to the cyclical effects and the interest rates which increased due to the increasing interest rates.

Keywords: Mudarabah and In Public Institutions Mudarabah.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
Özet	ii
Abstract.....	iii
Tablolar Listesi.....	vi
Kısaltmalar Listesi	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Varsayımlar	2
1.5. Sınırlılıklar.....	2
1.6. Tanımlar	2

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU KURUMLARININ FİNANSMANINDA POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALARIN ETKİSİ

2.1.Konjonktürel Dalgalanmaların Kamu Kurumlarına Etkisi.....	4
2.1.1.Politik Konjonktürel Dalgalanma.....	7
2.1.2. Rasyonel Politik Konjonktürel Dalgalanma.....	9
2.1.3.Rasyonel Politik Bütçe Değişim Modeli.....	13
2.1.3.1. Modelin Varsayımları.....	15
2.1.3.2.Çözümlemeler.....	16
2.2.Türkiye’ de Politik Bütçe Değişiminin Durumu ve Makro Değişkenler.....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUDAREBE VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....21

3.1.Mudarebenin Tanımı.....	21
3.2.Mudarebenin Özellikleri.....	22
3.3.Mudarebenin Uygulanma Şartları.....	23
3.3.1.Taraflar.....	24
3.3.2.İcap-Kabul.....	24
3.3.3.İşletme İle İlgili Şartlar.....	24
3.4.Mudarebenin Bölümleri.....	25
3.5.Geçmişten Günümüze Mudarebe Şartlarının Belirlenmesi.....	27
3.5.1.Karî Koruma.....	27
3.5.2.Toplu Mudarebe.....	28
3.5.3.Sermaye İle Kısıtlı Mudarebe.....	28
3.5.4.Bankacılıkta Mudarebe.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAMU KURUMLARININ KREDİ KULLANIMLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Modeli.....	33
4.2. Evren ve Örneklem.....	33
4.3. Veri Toplama Araçları.....	34
4.4. Verilerin Toplanması.....	34
4.5. Verilerin Çözümlemesi.....	34
4.6. Verilerin Yorumlanması – Açıklanması.....	36

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÇIKARIMLAR.....38

5.1. Sonuç 38

5.2. Öneriler.....39

KAYNAKÇA.....41

ÖZGEÇMİŞ.....46

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1: Seçim Dönemleri Tablosu

Tablo 4.2: Gelişmiş Beklentilere Dayandırılarak Oluşturulan Politik Konjonktürel
Dalganmalar Modelinin Test Edilmesi

Tablo 4.3: Newey-West Otokorelasyon Testi

Tablo 4.4: 6 Aylık Kamu Kredi Kullanım Göstergeleri

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt : Aktaran

vd : Ve Diğerleri

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

EKK : En Küçük Kareler

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem

Kamu kurumlarının finansmanında mudarebe imkânlarının uygulanmasının araştırıldığı bu çalışmada kamu kesimine kullandırılan kredilerin genel veya yerel seçimlerin olduğu dönemlerde ağırlıklı olarak konjonktürel etkilerden dolayı düşüş gösterdiği tespiti ile bu düşüşün kamu kesiminin orta ve uzun vadeli altyapı ve üstyapı yatırımlarını akamete uğratması sonucunu beraberinde getireceği belirtilmiştir. Bu minvalde kredi kullanımının belirtilen olumsuz etkilerinin sübvansede edilebilmesi adına İslami bir finansman aracı olarak mudarebe önerisi sunulmuştur.

Çalışma içerisinde seçim dönemlerinde faiz oranlarındaki değişimin, güven veya güvensizlik ortamının kamu kurum ve kuruluşlarının kullanmış olduğu kredilerde nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenmiştir. Yine bu spekülâtif hareketlerin kamunun orta ve uzun vadeli projelerini gerçekleştirme noktasındaki katkısının hangi yönde olacağı sorusu çalışmanın en temel sorularından biri arasında yer almaktadır. Bu anlamda kamu kurumlarının seçim dönemleri ve seçim olmayan dönemlerde kullandığı krediler yapılan ampirik uygulama ile mercek altına alınmıştır. Kamu kesiminin seçim öncesi oluşan güvensizlik ortamı ve yine bu dönemde faiz oranlarındaki artış gibi nedenlerden dolayı seçim dönemlerinde kredi kullanımındaki ilişkinin tespiti bu çalışmanın yapılmasındaki en temel problem olmuştur. Yine bu noktada çalışmada bu probleme istinaden kamunun orta ve uzun vadeli altyapı ve üstyapı yatırım ve projelerinin akamete uğramaması ve bu harcamaları sübvansede edebilmek adına İslami bir finansman aracı olan mudarebe önerilebilir bir model olarak çalışmada sunulmuştur.

1.2. Amaç

Çalışmanın amacı, yapılan ampirik uygulamanın yardımıyla genel veya yerel seçimlerin olduğu dönemler ile kamu kesimine kullandırılan kredilerin ilişkisinin yatırımlara olumsuz etkisini açıklayarak uygulanabilecek mudarebe uygulamasının bu olumsuzlukları gidereceğini göstermek olmuştur. 2007-2019 yılları arasında yönetimde bulunan hükümet yapısı da değerlendirilerek yaptığı yatırımların bu

hususla etkili olduğunu araştırmaya dâhil ederek alınabilecek kararların başarı ve başarısızlıklarının açıklanması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çalışmanın önemi analizde dummy kukla değişkeninin kullanılması suretiyle lineer regresyon modeli geliştirilerek kamu kurumlarında uygulanabilecek mudarebe uygulamalarının başarısını test etmek olmaktadır. Bu alanda yapılan birçok çalışma olsa dahi, bu çalışmanın literatüre katkısı 2007-2019 yılları arasındaki belirli bağımlı ve bağımsız değişkenlerin aynı anada analize dâhil edilerek, özellikle seçim dönemlerinde kamunun finansman kullanımını noktasındaki sıkışmışlığına bir çözüml önerisi sunmak olmuştur.

1.4. Varsayımlar

Çalışmada araştırılan araştırma sorusu ve konunun amaçları dikkate alındığında Granger nedensellik analizi için birçok hipotez test edilse de temelde ilk ana hipotez üzerinde durulmuş ve araştırma içinde çıkış noktası belirlenmiştir. Elde edilen bu çıkarımlar sonucunda oluşturulan hipotezler sırasıyla şu şekilde tasnif edilmiştir;

H_0 : kamu kurumlarının seçim dönemlerinde kullandıkları krediler spekülative beklentilere bağlı kalarak kullanım oranları artmaktadır.

H_1 :kamu kurumlarının seçim dönemlerinde kullandıkları krediler spekülative beklentilere bağlı kalarak kullanım oranları artmamaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma kapsam ve adı gereğince sadece kamu kurum ve kuruluşlarına ait verileri ele almıştır. Gözlem olarak ise 2007-2019 dönemi veri seti olarak tercih edilmiştir. Seçim dönemleri ile kamu kesimine kullandırılan krediler arasındaki ilişkinin daha net anlaşılabilmesi için 1980 sonrası dönem bütünüyle incelenmesi gerekse de veri setlerinin her yıl aynı düzende veri tabanına işlenmemesi bu konuda en büyük sınırlılığı teşkil etmektedir.

1.6. Tanımlar

Konu gereğince çalışma farklı bölümlere ayrılmış ve tanımlamalarda bu bölümlerin kapsam ve sınırlılıklarına göre yapılmıştır. Çalışmanın ilk bölümü olan giriş bölümünde probleme dair ve çalışmaya neden ihtiyaç duyulduğuna dair belirli açıklamalar yapılmış olup çalışmada hangi bulgu ve yöntemlerin kullanıldığına dair ipuçları verilmiştir.

İkinci bölümde; kamu kurularının finansmanında konjonktürel dalgalanmaların etkisi, politik konjonktürel dalgalanmaların kamu kurumlarına etkisi, rasyonel dalgalanmaların etkisi, rasyonel dalgalanmaların konjonktürdeki bütçe değişim modeli anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise; mudarebenin tanımı, tarihi, özellikleri ve uygulanma şartlarına değinilerek, geçmişten günümüze mudarebe uygulamaları ve mudarebenin tarihi anlatılmıştır. Yine bununla birlikte katılım bankalarındaki mudarebe uygulamaları da araştırma çerçevesine dahil edilmek suretiyle mudarebenin önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde; çalışmada kamu kurumlarına kaldırılan kredi kullanım oranları incelenerek analize dâhil edilmiştir. Bu çalışmadaki amaç kullanılan kredilerin seçim dönemlerinde azalış ve artış eğilimlerini test etmek olmuştur. Çıkan sonuçlar doğrultusunda seçim dönemlerinde kredi kullanım kapasitesinde düşüşler yaşanırken seçim dönemleri dışında minimal ölçekte bir düşüş yaşanmamıştır. Ek olarak faizsizlik ilkesi kapsamında değerlendirilen mudarebe uygulamasında analiz için teorik kısmı dâhil edilmiştir. Çünkü bu süreçte faizlerdeki değişimlere bağlı tercih edilmeyen kredi kullanımları her ne kadar pratikte uygulanmasa da teorik olarak mudarebe ile özendirilmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgular göstermiştir ki seçim dönemlerinde kamu kesimine kullandırılan krediler düşüş göstermekte, bu durum ise yatırımları olumsuz etkilemekle birlikte seçim sonrası dönemde (seçim dönemlerindeki düşüşten kaynaklı) kredi kullanım miktar ve oranını artırabilmektedir. Bu durum uygulanan regresyon modeli ile daha net anlaşılmakta ve sonuçlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU KURUMLARININ FİNANSMANINDA POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALARIN ETKİSİ

2.1.Konjonktürel Dalgalanmaların Kamu Kurumlarına Etkisi

Gavin ve Perotti (1997)'nin Latin Amerika ülkelerinde maliye politikasının toplu durum yanlısı olduğunu belirtmesinden sonra, maliye politikasının konjonktürel konularını inceleme alanında rassal olarak artışlar yaşanmıştır.

Bu bağlamda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan bütün ülkelerde belirlenen maliye politikasının konjonktürel değişimini anlamak ekonomik sistemler içine entegre etmek adına çok fazla çalışma yapılmıştır. Yapılan bazı çalışmalarda elde edilen verileri doğrulamak ve sınamak için bazı değişkenler ortak paydada ele alınmıştır (Kaminsky vd., 2004; Talvi ve Vegh, 2005; Alesina vd., 2008; Woo, 2009) hem gelişmiş hem de gelişmekte ülkeler birlikte ele alınmıştır.

Yapılan çalışmalardan çıkan sonuçlardan en önemliliklerinden biri gelişmekte olan ülkelerde maliye politikasının gelişmiş ülkelere nazaran daha toplu durum yanlısı bir niteliğe sahip olmasıdır. Bazı çalışmalarda ise belirli ülke gruplarına odaklanılmıştır. Lane (2003) OECD, Carmignani (2010) Afrika, Samuel (2009) Karayip, Slimane ve Tahar (2010) Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Mpatswe vd. (2011) CEMAC ülkelerinde maliye politikasının konjonktür yanlısı olduğuna dair ampirik bazı bulgulara ulaşmıştır.

Turan (2013) Türkiye'de 1998:1-2012:3 döneminde birincil dengenin konjonktür karşıtı, bütçe gelirlerinin konjonktür yanlısı olduğunu belirtmektedir. Bazı çalışmalarda maliye politikasında bir asimetri olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır.

Gavin ve Perotti (1997) sanayileşmiş ülkelerde hükümet tüketim harcamalarının iyi dönemlerde ılımlı biçimde konjonktür yanlısı olduğunu, kötü dönemlerde ise tüketim ve transfer harcamalarının güçlü şekilde konjonktür karşıtı bir davranış sergilediklerini, ayrıca Latin Amerika ülkelerinde de kamu harcamalarında asimetri olduğunu gösteren bazı kanıtlar olduğunu bulmuştur. Kaminsky vd. (2004)

gelişmekte olan ülkelerde hükümet harcamalarının iyi zamanlarda kötü zamanlardan daha fazla yükselme eğiliminde olduğu sonucuna varmıştır.

Önemli bir çalışmada Hercowitz ve Strawczynski (2004) daralma ve genişleme dönemlerinde hükümet harcamalarının konjonktürel davranışındaki asimetriye odaklanmış, konjonktürel faktörlerle ilgili asimetrinin hükümet harcamalarında nasıl bir etkide bulunduğunu araştırmıştır.

Hercowitz ve Strawczynski (2004) yukarıda değinilen, hükümet harcamalarının daralma dönemlerinde artırılabileceği fakat genişleme döneminde aynı ölçüde düşürülmeyebileceği düşüncesi doğrultusunda, konjonktürel mandal etkisini test etmek için ampirik bir model geliştirmiştir. Bu ampirik model aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 22 ülke için 1975-1997 dönemi verileri kullanılarak hem toplam hükümet harcamaları hem de harcama kategorileri açısından tahmin edilmiştir. Türkiye için, toplam hükümet harcamaları açısından, konjonktürel mandal etkisinin istatistiksel olarak önemli olmadığı belirtilmiştir. Toplam hükümet harcamaları ve transfer, sermaye ve tüketim harcamalarında konjonktürel mandal etkisi bulunduğu, ancak bu etkinin sermaye harcamaları için istatistiksel olarak önemli olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca özellikle toplam hükümet harcamaları ile transfer ve tüketim harcamalarında aktif güçlü bir konjonktür karşıtı davranış bulunmuştur.

Balassone ve Francese (2004) 16 OECD üyesi ülke için maliye politikasının pozitif ve negative konjonktürel koşullara tepkisinde önemli bir asimetri olduğunu, bütçe dengesinin daralmalarda kötüleştiği ve genişlemelerde iyileşmediğini vurgulamıştır. Ampirik olarak temelde Hercowitz ve Strawczynski (2004)e benzer bir yaklaşımı benimseyen, ancak konjonktürel etkiler için negatif ve pozitif üretim açığını kullanan Zapal (2007) Avrupa Birliğinin yeni üyelerinde hükümet harcamalarında ekonomik ve istatistiksel açıdan önemli bir konjonktürel asimetri olduğunu bulmuştur.

Balassone vd. (2008) Avrupa Birliği üyesi 14 ülke için 1970-2004 döneminde maliye politikası değişkenlerinde, önemli bir konjonktürel asimetri olduğunu, toplam ve faiz dışı dengenin daralmalarda kötüleştiğine fakat genişlemelerde iyileşmediğine, bu asimetrinin harcamalardan, özellikle de transfer harcamalarından, kaynaklandığına dikkat çekmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde hükümet gelirlerine odaklanan Agnello ve Cimadomo (2009) maliye politikasının tepkisinde iyi ve kötü zamanlar arasında güçlü bir asimetri olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Egert (2010) OECD üyesi ülkelerde toplam bütçe dengesinin konjonktür karşıtı olduğunu, hem genişleme hem de daralma dönemlerinde konjonktür karşıtı olmasına karşın özellikle daralma dönemlerinin daha konjonktür karşıtı bir davranışa yol açtığını, konjonktürel olarak düzeltilmiş dengeyle temsil edilen iradi maliye politikasının ise iş çevrimine tepki vermediğini ileri sürmüştür.

Abdih vd. (2010) Orta Doğu ve Orta Asya ülkelerinde 1970-2007 dönemi için, reel hükümet harcamaları ve hasılanın konjonktürel kısımları arasındaki korelasyonu hesaplayarak, maliye politikasında bir asimetri bulunduğunu, iyi zamanlarda kötü zamanlardan daha fazla konjonktür yanlısı olduğunu bulmuştur.(Granada vd. (2010) gelişmekte olan ülkelerde eğitim ve sağlık harcamalarının asimetric bir davranış sergilediklerini, üretim açığıнын pozitif olduğu dönemlerde konjonktür yanlısı, üretim açığıнын negatif olduğu dönemlerde ise konjonktürel olarak yansız olduğunu belirtmiştir. (Turan, 2014, 180)

Avrupa Birliğinin yeni üyeleri ve Hırvatistan'da 1999-2011 dönemi verilerini kullanarak hükümet harcamalarının konjonktürel özelliklerini inceleyen Dalic (2013) toplam hükümet harcamaları ve temel harcama bileşenleri konjonktür yanlısı iken sosyal transferlerin konjonktür karşıtı olduğunu ileri sürmüştür. Dalic (2013) buna karşın iş çevrimi boyunca hükümet harcamalarının asimetric davranışıyla ilgili güçlü bir kanıt olmadığı sonucuna varmıştır.

Turan ve Telatar (2013) 1987:1-2007:3 dönemi için birincil bütçe dengesinin bağımlı, üretim açığı ve borç stokunun bağımsız değişkenler olduğu bir maliye politikası tepki fonksiyonu tahmin etmiş, zaman değişken katsayılı modelde üretim açığıнын negatif ve pozitif olduğu dönemler itibariyle birincil bütçe dengesinin konjonktürel davranışını değerlendirmiştir. Turan (2013) Türkiye'de reel GSYH ile reel hükümet harcamalarının konjonktürel kısımlarını Hodrick-Prescott filtresi kullanarak hesaplamış ve hem tüm örneklem hem de iyi ve kötü zamanlar ayrımı yaparak bunlar arasındaki korelasyonu tahmin etmiştir. Buna göre sadece yatırım harcamalarının kötü zamanlarda konjonktür yanlısı olduğu, toplam harcama ve faiz dışı harcamalarla ilgili korelasyonların iyi ve kötü zamanlarda istatistiksel olarak önemli olmadığı belirtilmiştir.(Turan ve Telatar, 2013, 230)

2.1.1.Politik Konjonktürel Dalgalanma

Günümüzde ülkelerin büyük bir çoğunluğu demokrasiyle yönetilmekte, hükümetler seçimle, halkın oylarıyla göreve gelmektedir. Bu açıdan iktidar gayesinde olan siyasiler için seçim dönemleri büyük önem arz etmektedir. Siyasi mekanizmalarca kolay bir şekilde etkilenme ve yönlendirilme özelliğinde olan makroekonomik politikalar, bilhassa seçim dönemlerinde, görevdeki politikacıların "yeniden seçilebilmek" gayesinin en önemli aracı haline dönüşebilmektedir.

Bir başka ifadeyle, görev başındaki politikacılar, mali veparasal araçları kullanarak ekonomiye aktardıkları kaynaklarla seçim öncesi ekonomiyi canlandırarak oy potansiyellerini artırma çabasına girebilmektedirler. Bu şekilde iktidar, seçim ekonomisi politikası olarak ifade edilen bir eğilime girebilmektedirler (Karaçor ve Saraç, 2004, 102).

Politik konjonktür teorileri, iktidarın göreve yeniden seçilebilmek için seçim yıllarında sürekli olarak kamu harcamalarını arttırmaları ve vergi oranlarını yükseltme gerekliliğini ise seçim sonrası döneme bırakarak ekonomiyi manipüle etmeleri esasına dayanır. Seçim öncesinde ülkede bütçe açıkları artarken seçim sonrası dönemde azalır. İktisat literatüründe bu durum politik dalgalanmalar tarafından yaratılan makroekonomik dalgalanmalar, bir diğer ifadeyle “Politik Konjonktür Teorileri” olarak adlandırılmaktadır.

Politik konjonktür teorileri “Geleneksel Fırsatçı Politik Konjonktür Teorisi”, “Geleneksel Partizan Politik Konjonktür Teorisi”, “Rasyonel Fırsatçı Politik Konjonktür Teorisi” ve “Rasyonel Partizan Politik Konjonktür Teorisi” olarak dört farklı teori ile incelenmektedir (Eryılmaz ve Murat, 2016, 248).

W. Nordhaus’un 1975 yılında incelediği fırsatçı konjonktürel dalgalanmalar ve D. Hibbs’in 1977’de incelediği partizan konjonktürel dalgalanmalar, adaptif (uyarlayıcı) beklentiler varsayımını ortaya koyarak teorinin birinci aşamasını (evresini) oluşturmuşlardır. İkinci aşama ise rasyonel beklentilerin teoriye eklenmesi sonucunda gerçekleşmiştir. İkinci aşamada Sibert ve Rogoff (1988), Cukierman Meltzer (1986), Tabellini ve Persson (1990), Rogoff (1990) konuyla ilgili yaptıkları bu çalışmaları rasyonel fırsatçı modeller bağlamında geliştirmiştir.

Alesina (1987) ise rasyonel olan partizan model üzerine çalışmalar yapmıştır. Siyasetin iktisadi sonuçları nasıl etkilediği sorusu 1970’li yılların ortaları itibarıyla

artan bir ilgikaynağı ve gittikçe büyüyen yeni politik iktisat literatürünün temel inceleme konularından birisi haline gelmiştir. Siyasetle iktisat alanlarının birbirine bağlanması ve iktisadi analiz araçlarla politik konuların incelenmesi 18. yüzyıla kadar geri gitmektedir. Dolayısıyla, son yıllarda politik iktisat tartışmaları bir taraftan oldukça genç ve canlı görünen, fakat diğer taraftan oldukça eski nitelikler taşıyan özel bir konumda bulunmaktadır.

Bu durum, politik iktisadı hem iktisat kuramlarını hem de siyaset kuramlarını inceleyen ve bu kuralları devletin iktisadi rolünü belirlemek, açıklamak ve düzenlemek için bir araya getiren ilim konumuna getirmiştir. Tarihi süreçte Neo-Klasik İktisat ile birlikte siyaset ve iktisat kavramları birbirinden ayrılmış; iktisat kavramı devletin ve siyasal otoritenin müdahalesinden bağımsız işleyen bir piyasalar sistemine dayandırılarak siyasetten bağımsız bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Ancak Keynesyen düşüncenin ortaya çıkmasıyla birlikte siyasetin ekonomiye müdahalesi konusu gündeme gelmiş ve bu durum Keynesyen görüş sonrası dönemde de önemini korumuştur. Ekonomi ve siyaset bilimleri, ama ilgi alanları açısından birbirlerinden ayrılırken, gerçekleştirdikleri çalışmalarla birbirlerini etkilemekte, birbirlerinden etkilenmektedir (Koç, 2013,1).

Bazı ülkelerde piyasa ve çok partili demokratik sistem uygulanırken, diğer bir ülkede merkezi planlama ve tek partili bir dikta rejimi uygulanıyor olabilir. İktisat teorisi bu toplumsal tercihin akabinde işe yarar. İktisat politikası önerilerinin seçimi bu teorilerden hangisinin tercih edileceğine ve bu teori kapsamında oluşturulacak modele bağlıdır. Bir ekonomistin önerdiği politikalar uygulanmadan önce kimi zaman doğrudan kimi zaman ise dolaylı olarak ekonomik ve kurumsal yapının onay mekanizmasından geçer.

Uygulanması bir yasa çıkarılmasını gerektiren politika önerileri parlamentodan, uygulanması hükmet onayı gerektirenlerse bakanlar kurulundan, tek bir bakanlık veya organın onayını gerektiren öneriler de ilgili bakanlıkların/organların onayından geçer. Bu durumlar kurumsal yapının doğrudan etkin olduğu hallerdir. Kimi önemli durumlardaki politika önerileri de bazı ilgili iş adamlarınca, ilgili iş adamlarının meslek kuruluşlarının, sendikaların ve üniversitelerin görüşlerine açıktır. Bu tür etkileri de kurumsal yapının dolaylı etkileri olarak kabul edilir.

Politik ve iktisadi, bilhassa kurumsal yapı, iktisatçının kurumsal politik önerilerini uygulamaya koyma yetkisini kullanıp bu önerileri; bir kanun, bir hükümet veya bir kuruluş kararı halinde uygulamaya koyduktan sonra uygulama sonuçları kişisel tercihler üzerinde etkili olur. Uygulama sonuçlarının kişisel tercihleri olumlu veya olumsuz etkilemesine göre iktisadi ve siyasi karar alma süreci devam eder (Koç, 2013,4).Tercihini en iyi bileşimde oluşturacak şekilde değiştirme eğiliminde olacağını belirtmiş ve buna dayanarak seçim öncesinde seçmenlerin gözüne girebilmek adına hükümetin ekonomiyi canlandırmayı tercih edeceğini belirtmiştir.

Nordhaus'a göre, oylarının en üst seviyeye çıkmasını isteyen politikacılar, seçim öncesi dönemde ekonomiyi canlandıracak daha genişlemeci politikalar izlemeyi tercih etmekte, seçim sonrasında ise bu genişlemeci politikaların doğurduğu olumsuzlukları gidermek için daraltıcı iktisat politikalarına yönelmektedirler.

Bu durum seçim dönemlerini kapsayacak şekilde ekonomide bir dalgalanmaya yol açmaktadır. Bu model, görevdeki partiye oy verenlerin rasyonel (akılcı) olmayan bir davranışta bulduklarına da işaret etmektedir. Nordhaus türdeki modeller seçmenleri tecrübesiz ve adaptif (uyarlamacı, intibakçı) beklentilere sahip birimler olarak düşünür ve enflasyonla işsizliğin negatif ilişkili olduğu Phillips eğrisi çerçevesinde ekonomiyi tanımlamışlardır.

2.1.2. Rasyonel Politik Konjonktürel Dalgalanma

Geleneksel dönem ve rasyonel beklentiler sonrası modern dönem şeklinde incelenebilir. Politik konjonktür dalgalanmaları üzerine olan çalışmalar 1970'li yıllarda Nordhaus ve Hibbs tarafından farklı perspektiflerden incelenmiş ve bu kişiler konjonktür dalgalanmalarına yönelik farklı konjonktür açıklamaları yapmışlardır.

Nordhaus (1975), yeniden seçilme kaygısı içindeki “fırsatçı” politikacıların yol açtığı konjonktür üzerine çalışmıştır. Hibbs (1977) ise, göreve gelmeleriyle birlikte sistematik şekilde farklı politikalar güden, “partizan” partilerin belirlemiş olduğu devresel dalgalanmalarla ilgilenmiştir (Altıok,2016,70). Rasyonel beklenti öncesindeki modeller, politik konjonktürel teorilerin ilk aşamasını oluşturmaları nedeniyle geleneksel olan yaklaşımlar olarak adlandırılırlar. Birinci aşamadaki modeller; partizan ve fırsatçı modellerin her ikisi de adaptif (uyarlayıcı, intibakçı) beklentiler bağlamında analizlerde bulunmuş modellerdir (Erdoğan, 2004, 50-52).

Adaptif beklentiler hipotezi temelinde analizlerde bulunan bu modeller seçmenlerin oy verme kararını geçmişe dönük aldıklarını varsayar (Genç ve Süloğu,2016,71). Adaptif (uyarlayıcı) beklentiler hipotezi çerçevesinde geliştirilmiş olan geleneksel yaklaşımları fırsatçı model ve partizan model olarak iki alt başlık altında detaylı olarak inceleyebiliriz.

Fırsatçı politik konjunktürel dalgalanmalar, seçimleri yeniden kazanmak isteğinde olan hükümetlerin, hedeflerine ulaşabilmek amacıyla mevcut ekonomiyi manipüle etmeleri sonucunda ortaya çıkan devresel dalgalanmalara verilen isimdir (Sezgin, 2007, 138). İlk defa W. Nordhaus'un (1975) ele aldığı fırsatçı konjunktürel dalgalanmaları şu varsayımlara dayanır:

- (i) ekonomide Phillips eğrisi geçerlidir, yani enflasyonla işsizlik arasında zıt yönlü ilişki vardır,
- (ii) enflasyon beklentilerinin adaptif (uyarlayıcı) özelliğindedir
- (iii) siyasi otoritelerin enflasyonu doğrudan kontrol edebilmektedir,
- (iv) seçmenler miyoptur, sistematik olarak yanıltılmaları söz konusudur ve seçmenlerin beklentileri yönlendirmeye açıktır,
- (v) politikacılar sadece fırsatçı yaklaşımlarla hareket etmekte, partizan özellikler taşımamaktadır,
- (vi) seçmenlerin oylama süreçlerinde kararlarını geçmişe dönük alırlar,
- (vii) seçimlerin zamanlaması dışsal olarak sabittir, ancak bazı modellerde içsel olabileceği de belirtilmiştir.

Türkiye'de de sıkça görüldüğü gibi seçimlerin zamanı, iktidarın yeniden seçilme şansının yüksek olduğu dönemlerde erken seçim çağrılarında bulunmaktadırlar (Savaşan ve Dursun,2006,194; Telatar, 1998,40-41).

Fırsatçı politik konjunktür dalgalanmalarının oluşumunda iktidarların ideolojileri dikkate alınmaz, ancak partizan politik konjunktür teorisinde iktidarların ideolojilerinin konjunktürel dalgalanmalarda belirleyici bir rol üstleneceği düşünülür. Partizan teoride iktidarların ideolojilerindeki farklılıklar politik konjunktür dalgalanmalarına sebep olan enstrümanların farklılaşmasına yol açar.

Genelde sol partilerin yüksek büyüme oranı tercihinde olacağı ve bu nedenden ötürü sağ partilere göre yüksek enflasyon oranları veya yüksek bütçe açıklarını göze alabileceği kabul edilir. Bu teorinin temelinde iktidarların seçmen tabanının arzularına kayıtsız kalamayacağı varsayımı bulunur. Mesela, pek çok ülkede işçi sendikaları sol iktidar üzerinde bir baskı grubu olarak etkilidir (Savaşan ve Dursun,2006,195).

Nordhaus'un ortaya attığı fırsatçı konjonktürel teorisi bağlamında seçmenler, akılcı olmayan, miyop özellikleri ile zayıf bir hafızaya sahip, adaptif (uyarlamacı) beklentiler ile hareket eden, sistematik bir bilgi düzeyine sahip olan ortalama bireylerdir (Nordhaus, 1989,57). Fırsatçı modelde siyasiler, partizan amaçlarla hareket etmemekte, sadece seçim kazanmak veya yeniden seçilmek gayesi doğrultusunda hareket ettiklerinden ülke ekonomisinde seçim öncesinde seçmenleri memnun edecek politikalara yönelebilmektedir (Saraç,2005,38).

Nordhaus'a göre, politikacılar oylarını en yüksek seviyeye çıkarabilmek ve sadece seçimleri kazanabilmek gayesiyle seçmenlere uygun politikaları uygulamakta ve fırsatçı şekilde hareket etmektedirler (Nordhaus, 1989, 61). Nordhaus, politikacıların ve seçmenlerin davranışlarından yola çıkarak, iktidarda olan hükümetlerin yeniden seçilebilme endişesinin uzun dönemde makroekonomik olarak optimumözellik taşımayan bazı kazançlara öncelik verilmesine yol açacağını iddia etmektedir (Erdoğan,2004,55).

Bu açıdan politikacılar, seçim öncelerinde seçmenlerin ulaşmayı amaçladıkları iktisadi şartları oluşturmaya eğilimlidirler. Doğal olarak bu şekilde öne sürülen hedefin seçim sonucunda ortaya çıkan maliyetleri söz konusudur. Ayrıca seçmenler geçmiş tecrübelerinden ders almayıp bir sonraki seçim dönemine kadar bir önceki seçim sonucunda mecbur kalıp katlandıkları resesyonu süratli bir şekilde unutuyorlar. Seçmenlerin geleceği öngöremeyen bu yapıları, iktidarda olan partinin de her seçim döneminde buna benzer şekillerde seçmenleri yeniden kandırıp seçilmelerine imkan sağlamaktadır (Şanlısoy, 2007, 91).

Fırsatçılık teorisine göre, maliye ve para politikalarının iktidardaki siyasilerin kontrolü altında bulunması ekonominin mevcut koşullarına bağlı olarak daha da kolay şekilde manipüle edilmesine fırsat sağlar ve bu durum iktidarların neden olacakları birtakım siyasi konjonktürel hareketlerin oluşabilmesine yol açar. Fırsatçı

davranışlar sergileyen siyasi iktidarlar, iktidarda kalabilme veya tekrar seçilebilme gayesiyle genişletici iktisat politikaları izleyecekler, bu da beklenmeyen enflasyonun kısa dönemde işsizlik oranını doğal seviyesinden uzaklaştırması sonucunu meydana çıkaracaktır (Erdoğan, 2004, 55-59).

Douglas Hibbs'in (1977) geliştirdiği 'partizan politik konjonktürel dalgalanmaları ele alan teorisi, Nordhaus' un belirlemiş olduğu fırsatçı modelin temel varsayımlarına dayanmaktadır. Fakat partizan dalgalanmalar teorisi, fırsatçı yaklaşımdan farklılık göstererek politikacıların fırsatçı değil ama partizan olan davranışları sergileme eğiliminde olduklarını ve seçmenlerin partiler arasında ortaya çıkan partizan farklılığın farkında olduklarını varsayar (Saraç,2005,47; Telatar,1998,45).

Hibbs'in geliştirdiği teoride siyasi partilerin kendi partizan ekonomik hedeflerini takip ettikleri, politik ideolojilerinin onların tek motivasyon kaynakları ve amaçları olduğu kabul edilmektedir (Şanlısoy, 2007,95). Partizan model bağlamında, politikacılar partizanca bir yaklaşımla kendi seçmenlerinin çıkarı doğrultusunda hareket etmek isterler (Özkan ve Tari, 2010,224).

Siyasi partiler nominal ve reel iktisadi performans düzeyine önem vermeleri bakımından birbirlerinden farklı görüşlere sahiptirler (Erdoğan, 2004,61). Partizan konjonktürel dalgalanmalar yaklaşımı, siyasi partilerin makroekonomik sonuçlar konusunda farklı yaklaşımları benimsediklerini esas alması nedeniyle fırsatçı konjonktürel dalgalanmalardan farklılık gösterirler.

Modern yaklaşımın en belirgin özelliği seçmenleri rasyonel, seçmen davranışlarını rasyonel davranışlar olarak kabul etmesidir. Rasyonel beklentiler hipotezinin temelindeki bu özellik ekonomik ajanların gelecek ile ilgilendiği anlamına gelir. Bu durum da politika yapıcıların reel ekonomik değişkenleri manipüle etmelerini güçleştirir.

Politikacılar tekrar seçilmek endişesi ile bilhassa seçim zamanlarında uyguladıkları genişletici politikalarla seçmenleri sistematik olarak yanıltamazlar. Rasyonel fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları analizi için, rasyonel beklentiler çerçevesinde, seçim yılı öncesi baz alınarak ele alınan seçim yılı ile, seçim yılı baz alınarak incelenen seçim sonrası yıl karşılaştırılmalıdır (Cebeci, 2019; 1198).

Rasyonel olan seçmenler partiler kadar bilgi sahibi olup ileri görüşlüdürler ve ayrıca güçlü hafızaya sahiptirler. Bu nedenle rasyonel ve fırsatçı partiler ekonomiyi kendi çıkarları için kolay bir şekilde kullanamazlar. Ancak rasyonel seçmen varsayımının kabul edilmesi, fırsatçı davranışları tamamen ortadan kaldırmaz.

Bazı etmenlere bağlı olarak rasyonel beklentilerin olduğu durumda bile rasyonel fırsatçı modellerde politik konjonktür dalgalanmaları görülebilir. Bu etmenler; politikacı ile seçmen asimetrik enformasyon, rasyonel ihmalkarlık ve seçmen tercihlerinde zamanlar arası kutuplaşmadır (Cebeci, 2019,1198).

Politikacılar ile seçmenler arasındaki asimetrik enformasyon hükümetlerin yeterlilik düzeylerini kendi yetenekleri doğrultusunda bilmeleri, ancak seçmenlerin hükümetlerin yeterlilik düzeyini analiz edecek bilgiye sahip olmamaları durumundan kaynaklanır. Seçmenler hükümetlerin yeterliliğini ancak iktisadi çıktıları gözlemleyerek tahmin etmeye çalışırlar.

Bu varsayımlar çerçevesinde seçimlerden önce politik iktidarlar yeteneklerini fırsatçı bir biçimde ortaya koyar. Seçmenlerle politik iktidar arasından asimetrik enformasyon oluşması sonucunda ekonomik çıktı üzerinde dalgalanmalar gözlenebilir (Aydemir, 2007,97).

2.1.3.Rasyonel Politik Bütçe Değişim Modeli

Küreselleşme kavramı, esasında 1980’li yılların ortalarında ortaya çıkmıştır. Bu kavram evrenselleşme veya globalleşme şeklinde ifade edildiği gibi ülkeler arasındaki iktisadi ilişkilerde sınır ötesi faaliyetlerdeki artışı da ifade eder. Bu yüzden, küreselleşme özellikle son zamanlarda ülkeler arası iktisadi faaliyetleri de etkilemeye başlamıştır. Buna benzer şekilde küreselleşme, sınır tanımamak suretiyle uluslar arasındaki yayılmaların ve ülkeler arasındaki dışsallıkların meydana gelmesini de sağlamıştır (Tanzi, 1998:32).

Ulaşım ve iletişim gibi önemli maliyetlerin düşmesi sonucunda meydana çıkan küreselleşmeye bağlı olarak hizmetlerin, malların, sermayenin, bilginin ve insanların sınırları aşması önünde engel kalmamasını amaçlanmıştır. Benzer şekilde küreselleşmeyle birlikte, mevcut bulunan kurumlardan başka sınırlar arasında faaliyet gösterecek yeni kurumlar oluşturulmuştur. Sadece mallar ve sermayeyi değil teknolojiyi de benzer şekilde sınırların arasında dolaştıran uluslararası

kurumlar küreselleşmeye oldukça geniş bir güç kaynağı oluşturmuştur (Stiglitz, 2002:31).

Diğer taraftan, küresel ölçekte özgürlükçü rekabet, girişimci ve yaratıcı olan insan kaynaklarını da serbest kılarak teknolojik ilerlemeye daha da hız vermiştir (Soros, 2003:3).

Dünya ekonomi sahasında 1970'li yılların sonunda başlayan ve 80'li yıllara gelindiğinde artarak devam eden yapısal değişiklikler ekonomik ilişkileri daha da karmaşıklştırmıştır. Şüphesiz, bu değişim sürecinin içinde kamu sektörünün mali ve ekonomik faaliyetler göstermesi bir önceki dönemden farklılık göstererek daha profesyonel olan bir çabayı ve yaklaşımı gerekli kılmıştır. Bu manada kamu sektörünün sunulan üç madde bağlamında özellikleri barındırması verimli ve bir çalışma gösteren kamu sektörünün teminatları olarak görülmekle birlikte pek çok ülke bu amaçlara dayalı reform programları geliştirip uygulamaya devam etmiştir. Bunlar (Maliye Bakanlığı, 2004:68-69);

- Oldukça bilgilendirilmiş kamusal karar alma mekanizmasının meydana getirilmesi,
- Hizmetin üretilmesi sırasında hem bürokratik/teknik hem de siyasi sorumlulukların net olarak tespit edilmesi ve birbirlerinden ayrıştırılması,
- Gerçekleştirilmesi amaçlanan hedeflere süratli şekilde yanıt veren ve aktifbir şekilde çalışacak bir sistemin teşvik edilmesi.

Yeni ekonomik sistemde kamu kesiminin yukarıda bahsedilen hedefleri,kamu mali yönetiminde uygulayacak biçimde tekrardan yapılandırması bazı önemli esasları da beraberiyile getirmiştir. Bu esaslar kamu maliyesi alanında performans yönetiminin alt öğelerini oluşturan verimlilik ve etkinliğin elde edilebilmesi için gereklilik gösteren esaslardır. Nitekim yeni ekonomik sistemin kamu maliyesi alanında öngörüde bulunduğu en mühim özelliklerden birisini performans yönetimi teşkil etmektedir.

2.1.3.1.Modelin Varsayımları

İçinde bulunduğumuz globalleşme süreci, kamu kesiminde devletin ekonomik fonksiyon ve rollerinin yeniden sorgulanabilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda dünya ülkelerinde ortaya çıkan iktisadi krizler, dünya ekonomik doktrinlerinin hızla gelişimi ve değişimi ve ülkeler arasında yaşanan hızlı siyasi gelişmeler kamu kesiminde yeniden yapılandırmaları zorunlu hale getirmiştir. Devletin, kamu ekonomisinin temel değişkenleri olan kamu gelir ve giderlerinin bileşim ve hacimlerini ekonomik görevlerine göre yeniden düzenleme zorunluluğu bütçe anlayışını ve buna bağlı olarak bütçe sistemlerini de derinden etkilemiştir. Bundan dolayı performans bütçe sistemi tüm dünyada kamu mali yönetimi alanında etkinlik göstermeye başlamıştır.

Performans bütçe ilk olarak, 1912 senesinde ABD Başkanı Taft'ın kurduğu Ekonomi ve Etkinlik Komisyonu'nun (Commission on Economy and Efficiency), kamu harcamalarının maliyetinin ve verimliliğinin hesaplanabilinip faaliyetlerinin de fonksiyonel olarak sınıflandırılabilmesi ile ilgili çalışmalar yapması ile gündeme gelmiştir. Daha sonrasında bu kavram 1949 senesinde kurulup Devletin Yürütme Organını Düzenleme Komisyonu (The Commission on Organisation of the Executive Branch of the Government) şeklinde adlandırılan I. Hoover Komisyonu tarafından, bir önceki dönem bütçeleme çalışmalarında elde edilen gelişmeler ışığında bir temel oluşturulması amacıyla, bütçe reformu olarak öneriye açılmıştır. Böylece, "İcraat Bütçesi", "İş Bütçesi", "Edim Bütçesi", "Yürütme Bütçesi" adını alan performans bütçe Hoover Komisyonu tarafından kesin bir tanıma da ulaştırılmıştır (Edizdoğan, 1989:144).

1980'li yılların ortasından itibaren tüm dünyada görülen gelişmeler sonucunda, bütçe sistemlerindeki farklılaşma ve değişmeye; İsveç, Finlandiya, Kanada, Hollanda, Britanya, Danimarka, Yeni Zelanda, Avustralya ve ABD'de uyum göstermiş, performansa dayalı bütçe düzenlemesini uygulamaya başlamıştır. Performans esaslı bütçeleme; kaynak sağlanmasında stratejik planlamanın öne çıktığı ve etkinliğin sağlandığı, kamu kesiminde girdi ve çıktılar arasında bağlantı sağlamayı hedefleyen, ilerleyen dönemlerde bütçe-plan ilişkisi ve öngörülen hedeflere ulaşmada etkinliğin oluşturulmasını sağlayan bir bütçe düzeni olarak meydana çıkmıştır (Mcgill, 2001:379). Performans bütçelemenin mühim temel iki ögesi; kamu harcamalarında verimliliği sağlamak ve kaynak dağılımında etkinliği artırmaktır. (Robinson and

Brumby, 2005:12). Kamusal harcamaların kullanımının sahasında etkinliğin sağlanması anlamında araçsal manada önemli bir konumda olan performans bütçe sisteminin politik ve yönetsel açıdan benimsenmesi, performans bütçe sisteminin kamu mali yönetimi alanına uydurulması ve performans bütçe sistemine uyum becerisi, yönetsel, hukuksal ve yasal kurumların işleyişi bağlamında üç ana özelliğe bağlıdır (Andrew, 2004:334-337).

Özellikle 1990'lı yılları takip eden zamanda olmak üzere OECD ülkelerinde uygulanma şansı doğan performans esaslı bütçeleme sistemi, Diamond'a göre; her bir birimin performans göstergelerinin kesin bir biçimde belirlenmesi, ilgisi olan karar alma birimlerinin yetkilerinin daha da arttırılması ve performans neticelerinin kesin bir biçimde ortaya konulması bakımından önem arz etmektedir (Diamond, 2002:11)

Mcgill'e göre (2001); ise performans bütçe sistemi; performans ile alakalı stratejik temelin ve kaynak dağılımının meydana çıkarılmasını sağlayan bir bütçe sistemi olmakla birlikte, sistemin gerekli kıldığı unsurlar; stratejik rapor ile beraber girdi, çıktı, etkinlik ve sonuç olarak adlandırılır. Maliye Bakanlığı'nın 2004 yılında hazırladığı "Performans Esaslı Bütçeleme Rehberi" ne göre; performansa dayalı bütçeleme, kamu idarelerinin temel fonksiyonlarını, bu fonksiyonların yerine getirilmesi neticesinde gerçekleştirilecek hedef ve amaçları belirleyen, kaynakların bu hedef ve amaçlar doğrultusunda tahsisini ve kullanımını sağlayan, performans ölçümü yaparak ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığını değerlendiren ve sonuçları raporlayan bir bütçeleme sistemidir (Maliye Bakanlığı, 2004b:12).

2.1.3.2.Çözümlemeler

Rasyonel fırsatçı modeller, politik konjonktür konusundaki analizlerini 'rasyonel seçmen' ve 'rasyonel davranış' varsayımı temelinde gerçekleştirmektedir. Yukarıda ifade edilmiş olduğu gibi, rasyonel beklentiler hipotezine göre ekonomik ajanlar gelecek ile ilgilidirler. Bu durum, politikacıların reel ekonomik değişkenleri manipüle etmelerini daha da güçleştirmektedir.

Başka bir şekilde ifade edecek olursak, politika yapıcılar ekonomideki daraltıcı ve genişletici süreçlerin zamanlamasını önceden planlayamazlar. Aynı şekilde, gelecek ile ilgili planlar yapan veya geleceği düşünen seçmen kitleleri, tekrar seçilebilme endişesi ile seçimden önceki dönemlerde genişletici iktisat politikası

uygulayan fırsatçı politikacılar tarafından sistematik olarak kandırılmazlar (Erdoğan, 2004, 68).

Rasyonel seçmenin varsayım olarak kabulü, fırsatçı davranışların tamamen ortadan kalkacağı anlamında değildir. Rasyonel fırsatçı modellere göre, rasyonel beklentilerin söz konusu olduğu durumlarda dahi, Nordhausyen dalgalanmalar gözlenebilir. Beklentilerin rasyonelliğine karşılık, politikacıların fırsatçı eğilimler sergilemesini kolaylaştıran temel etkenler üç madde altında incelenebilir (Balerias ve Santos, 2000, 124):

- Politikacı ile Seçmen Arasındaki Asimetrik Enformasyon
- Rasyonel İhmalkarlık
- Seçmen Tercihlerinde Zamanlar arası Kutuplaşma

Rasyonel fırsatçı modellere göre, politikacılar kendi yeterlilikleri konusunda seçmenlerden daha fazla bilgiye sahiptirler. Bundan dolayı, asimetrik enformasyon avantajını kullanıp mümkün olduğunca yeterli görünmeye çalışır ve geleneksel fırsatçı modellerin öngördüğü biçimde politik konjonktür meydana getirebilirler. Bu değerlendirmelerine rağmen, rasyonel fırsatçı modellere göre, seçmen rasyonelliği ve politikacıların seçilebilme endişeleri fırsatçı davranışları sınırlandırıcı etkiler doğurmaktadır. Bundan başka, rasyonel model, açıktan açığa fırsatçı politikalar yürüten politikacıların seçimler vasıtası ile cezalandırılacağını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu modellerin olası gördüğü politik konjonktür hareketler, Nordhausyen varsayımdan farklı olarak daha düşük boyutlarda, daha kısa vadeli ve daha düzenli bir yapı göstermektedir (Alesina, 1988b, 35; Alesina, 1995a, 148). Başka bir ifade ile, rasyonel modellerin taraftarlarına göre, rasyonel iktisadi birimleri uzun süre yanılmak mümkün değildir.

2.2.Türkiye’ de Politik Bütçe Değişiminin Durumu ve Makro Değişkenler

Türkiye’de geleneksel modellerin, bütçe açıkları ve enflasyon gibi makroekonomik değişkenleri bütünüyle açıklayamadıkları kabul edilmektedir(Kibritçioğlu, 2001). Bu noktada, Türkiye'deki makroekonomik dinamiklerin açıklanmasında siyasi faktörlerin etkilerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Türkiye' de özellikle 1988 sonrası dönemde makroekonomik istikrarsızlığın artışının ana nedenlerinden biri

1980-1987 döneminde siyasal rejimin sınırlayıcı yapısı sebebiyle baskı altında tutulabilen popülist taleplerin yeniden ortaya çıkması olmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre, ekonomi yönetiminden sorumlu kuruluşların sayısı ve koalisyon hükümetlerindeki parti sayısı arttıkça bütçe açıkları da artmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, seçimler bütçe açıkları üzerinde bir etkiye sahip değilken, petrol krizleri, 1974 yılındaki Kıbrıs Barış Harekatı, koalisyonlar ve terörle mücadele bütçe açıklarını etkilemektedir.

Telatar (2001), Türkiye’de 1986-1997 döneminde siyaset temelli ekonomik dalgalanmaların yaşanıp yaşanmadığını, maliye ve para politikası enstrümanları itibariyle ampirik olarak araştırmaktadır. Logit ve Probit modellerinin kullanıldığı çalışmada,1986-1997 döneminde görev yapmış hükümetlerin, yeniden seçilebilmek amacıyla, ekonominin kendi kurallarının dışına çıkılmasına yol açacak biçimde, müdahalede buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Asutay (2004), Türkiye’de politik konjonktürel dalgalanmaların olup olmadığını araştırmıştır. Asutay, çalışmasında 1980-2002 ve 1986-2002 olmak üzere iki farklı dönem için maliye ve para politikası araçlarının politik amaçlar için kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymaya çalışmıştır. Asutay (2004) zaman serisi analizi yaptığı bu çalışmasında politik konjonktürel dalgalanmaların Türkiye’de geçerli olduğu neticesine ulaşmıştır.

1980-2004 dönemi Türkiye ekonomisinde, partizan politik konjonktür teorileri ve politik konjonktür dalgalanmaları boyutunda Philips eğrisinin geçerliliğine dair kanıt ise bulunamamıştır (Saraç,2005,89- 90).

Bahçe (2006), Türkiye’de 1980-2006 döneminde seçimlerin ekonomik göstergeler üzerinde politik konjonktür dalgalanmaları ortaya çıkarıp çıkartmadığı; kamu kesimi nihai tüketim harcamaları, gayrisafi yurtiçi hasıla,MM1 ve enflasyon oranı, bankalar arası faiz oranı gibi makroekonomik göstergelere ait veriler ele alınarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak; seçimlerin araştırma dönemi kapsamındaki makroekonomik göstergeler üzerinde oluşturduğu politik konjonktür dalgalanmalarının etkisinin sadece bankalar arası enflasyon oranı ve faiz oranı gibi parasal sektör göstergeleri üzerinde olduğu; reel sektör göstergelerini ise direkt etkileyemediği görülmüştür.

Karagöl ve Turhan (2008), 1960-2002 yılları arasında dış borç, savunma harcamaları ve Türkiye'deki politik iş döngüleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bu çalışmada siyasal ticaret döngüsünün iki önemli yönü, seçim etkileri ve partizan etkileri incelenmiştir.

Türkiye'de politik konjonktür dalgalanmalarına dair iki önemli yaklaşım olan seçimsel etki ve partizan etki kapsamında savunma harcamalarını ve dış borçları etki-tepki fonksiyonlarıyla incelemiştir. Ampirik bulgular savunma harcamalarının hükümetlerin politik ideolojilerinden ve kamu politikalarından etkilendiğini dolayısıyla politik olarak renkliliğin çok önemli olduğunu göstermiştir. Seçim öncesinde artan savunma harcamaları seçim sonrasında da bu trendi sürdürmektedir. Bu açıdan Türkiye'de görevdeki hükümetlerin seçim sonrası dönemde de genişleyici politikalar uyguladığını gösterir.

Bu durum aslında seçim öncesi hükümetin mirası olarak da algılanabilir. Zira seçim öncesinde savunma harcamaları da dahil olmak üzere tüm harcamaların artırılmasıyla uygulanan genişletici politikanın ekonomiyi etkilemesi söz konusudur. Erdoğan ve Bozkurt (2009), 1986-2005 dönemi için Türkiye'de para politikasının manipüle edilip edilmediğini, parasal büyüklüklere ait verileri GARCH yöntemiyle test ederek incelemiş ve ele alınan dönem için politik kaynaklı parasal konjonktür hareketlerinin varlığını tespit etmişlerdir.

Özkan (2010), geleneksel fırsatçı politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi kapsamında Türkiye ekonomisinde siyasetin ekonomiye müdahalesi ve bu sorunun çözümü için yapılan yasal ve kurumsal düzenlemelerin etkisi 1980 sonrası dönem için incelenmiştir. GSMH, sanayi üretim endeksi, enflasyon, kamu harcamaları, para arzı ve para değişkenleri kullanılan değişkenlerdir. Bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak, ekonomide yaşanan siyasal kaynaklı yapay konjonktürün ortaya çıkmasına manide önerilen çözümlerden biri olan "kurumsal düzenlemelerin etkisi" de test edilmiştir.

Yapısal düzenlemeler ekonomiyi olumlu yönde etkilemiş ve seçim dönemlerinin manipüle edilmesini bir nebze engellemiştir.

Altun (2014), Türkiye'de fırsatçı ve partizan modellere göre politik konjonktür dalgaları, 1950-2010 dönemindeki kamu harcamalarının seyrinde politik amaçlı bir sapmanın olup olmadığı otoregresif hareketli ortalamalar yöntemiyle test edilmiştir.

Çalışma sonucunda, Türkiye’de fırsatçı ve partizan politik konjonktürel dalgalanmaların geçerli olduğu, ancak partizan modele ilişkin kanıtların net olmadığı belirlenmiştir.

Eryılmaz (2014), Türkiye için "Geleneksel Fırsatçı Politik Konjonktür Teorisini" test ettiği bu çalışmada 1987-2012 dönemi için çeyrek yıllık GSYİH, enflasyon, dolaşımdaki para , para arzı (M1) serileri , aynı dönemdeki çeyrek yıllık kamu harcamaları, diğer kamu harcamaları , vergi gelirleri ve bütçe açığı serileri mevsimsel Box-Jenkins modelleri ile analiz etmiştir.

Gökdemir (2016) çalışmasında, geleneksel fırsatçı modele göre Türkiye’de politik konjonktür dalgalanmalarının varlığını, 1950-2013 döneminde yapılan 16 genel, 12 yerel seçim dönemi ile seçilen göstergeler arasındaki uyum, oran analizi ile incelenmiştir. Bu çalışmada politika araçları olarak; genel bütçe gelir ve giderleri, M2 para arzı ile belediye gelir ve giderleri ve politika çıktıları olarak; enflasyon, işsizlik ve GSYİH kullanılmıştır.

Bu göstergelere ait yıllık reel veriler alınarak yıllara göre değişim oranları, beş farklı dönem (1950-1959, 1960-1979, 1980-2000, 2001-2013 ve 1950-2013) için analiz etmiş ve çalışma sonucunda 1950-2013 dönemini kapsayan analizde, göstergelerin %56,25 oranında teori ile uyumlu olduğu ve bu oranın genel ve yerel seçimlerle de aynı olması şeklinde bir dikkat çekici bulguya ulaşmıştır.

Altıok (2016), 1980-2015 yıllarında politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin varsayımını destekleyen bir durumun mevcudiyetini tespit etmek için enflasyon, işsizlik, GSMH, kamu gelirleri, dış borçlanma ve para arzı değişkenlerini Nordhaus modeli kapsamında incelenmiş ve sonuçta; incelenen dönem içerisinde seçim çevrimlerinin varlığını mutlak olarak destekler bir nitelikte olmadığı belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUDAREBE VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1.Mudarebenin Tanımı

İslam dini insanlar arasındaki muamelelerde haksızlığı önlemek amacıyla belli kıstaslar koymuştur. Bu kıstaslar insanların yararına olan muameleleri helal, zararına olan şeyleri de haram kılması şeklinde özetlenebilir. Bu bağlamda taraflardan herhangi birinin zarara uğramaksızın karşılıklı rızaya dayalı olarak yaptıkları alım-satım ve ortaklık gibi ticari işlemler meşru kılınmıştır. Buna mukabil taraflardan birinin ya da ikisinin zararına olan faiz, tefecilik ve kara borsa gibi muameleler yasaklanmıştır. Tarih boyunca süregelen ve bir tarafın zararına diğerinin de haksız kazanç elde etmesine sebep olan faiz illeti yaygın bir biçimde uygulanmıştır. Günümüzde finans sisteminin faize daha fazla bağımlı hale gelmesine karşılık İslam dünyası da bu illete alternatif olabilecek meşru yatırım ve finans araçları bulma arayışına girmiştir. Bu araçların başında hiç şüphesiz mudarebe yöntemi gelmektedir. Mudarebe, İslamiyet'ten önce uygulanan ve her iki tarafın yararına olduğu için İslam'ın da onayladığı bir ticari muamele olmak ile birlikte asıl hedef kar-zarar paylaşımı değil hasılatın paylaşımı noktasındadır. Bir tarafın sermayesini, diğerinin emek gücünü ortaya koyarak gerçekleştirdikleri meşru bir akittir. Bu muamele sonucunda elde edilen kâr, akit esnasında belirlenen oranlarla aralarında paylaşılır. Mudarebeyi karşılıklı alış verişe dayanan bir muavazâa akdi diyen âlimler olduğu gibi, iki taraf arasında gerçekleştirilen bir ortaklık türü olduğunu söyleyenler de vardır. Mudarebe akdinin sahih olması için bir takım şartlar gereklidir. Bunlar sermaye, mudarib (işleten) ve kâr ile ilgili şartlardır. Bu şartlardan herhangi birini eksik olması halinde akit geçersiz olur. Mudarebeyi bugün daha önemli kılan ise faiz bankacılığına alternatif teşkil etmek için kurulan faizsiz İslami bankacılığının önemli temellerinden birini teşkil etmesidir. Mudarebe, geçmiş dönemlerde bir yandan sermayesini işletme imkânı bulamayan kişilerle diğer yandan çalışma ve işletme ehliyetine sahip olduğu halde sermayeden yoksun kimseler arasında yapılan bir ortaklık türü olarak göze çarpmaktadır. Günümüzde de İslami bankalara yatırılan mevduatlar mudarebe akdinin sermaye tarafını, bu sermayeyi çalıştırıp işleten banka ise mudarib tarafı teşkil etmektedir. Fakat geçmişteki uygulamalardan farklı olarak

banka ayrıca elindeki sermayeyi başkalarına kredi vererek ayrı bir akit gerçekleştirmektedir. Böylece banka bir taraftan mevduat sahiplerine nispetle mudarib sıfatına sahip iken, kredi verdiği kimselere nispetle sermaye sahibi sıfatı ile muamelede bulunmaktadır. Mudarebe yöntemi içerdiği risklerin yanı sıra taraflar için yeteri kadar güvenceye sahip olamamasından ötürü İslami bankacılıkta geniş bir uygulama alanı bulamamaktadır. Ticaret ve finansla ilgili yürürlükteki yasalar da mudarebenin kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna mukabil daha az riske ve daha fazla güvenceye sahip olan murabaha yöntemi daha fazla ilgi görmektedir (Çelik, 2017, 382).

3.2.Mudarebenin Özellikleri

Mudarebe akdi bağlayıcı bir akit değildir. Akit yapıldıktan sonra taraflardan herhangi birisi işe başlamadan önce ya da başladıktan sonra akdi tek taraflı bozabilir. Taraflardan biri akdi bozduğuna dair bir beyanda bulunduktan sonra diğerinin izni, rızası ve hazır bulunmasına gerek olmadan akit bozulmuş olur. Sermaye sahibi ile mudarib (âmil) arasındaki ilişki, sözleşmenin yapıldığı andan itibaren belli aşamalarda değişik hüküm ve değerlendirmelere tabidir. Bu ilişkileri şu maddelerde özetlemek mümkündür.

1- Sermaye sahibi kârın tamamının kendisine olmasını şart koşarsa ibd'a akdi yapılmış sayılır. İşletmeci karşılıksız çalışmış olur ve kârdan bir şey alamaz.

2- Sermaye sahibi ile işletmeci, kârın tamamının işletmeciye verilmesi üzerine anlaşılırsa bu durumda mudarebe akdi değil, karz (borç) akdi yapılmış sayılır. İşletmecinin sermaye sahibinden aldığı para borçtur ve aynı miktarı ödemelidir. Sermaye sahibi bu durumda kârdan bir şey almaz.

3- Mudarib malı teslim alıp çalışmaya henüz başlamamışsa elindeki mal emanet hükmündedir. Malı korumakla mükelleftir. İhmal ve kusuru olmadan mala bir zarar gelse tazmin etmesi gerekmez.

4- Mudarib, sermaye sahibinin koştığı şartlara aykırı hareket ederse gasıp hükmüne geçer. Mudarib böyle bir durumda emin olmadığı için sebep olduğu zarardan sorumludur. Bu zararı tazmin etmesi gerekir.

5- Mudarib, sermayeyi çalıştırmaya başlamışsa sermaye sahibinin vekili hükmüne geçer. Onun adına malında tasarruf yetkisine sahip olur.

6- Kâr elde edildiğinde iki taraf arasında tam bir ortaklık meydana gelir. Kâr taraflar arasında belli oranlarda paylaşılır.

7- Mudarebe akdi bozulduğunda mudarib ücretli işçi hükmüne geçer. Kâr elde edilmişse karın tamamı sermaye sahibinin olur. Âmile de çalışmasına karşılık ücret verir. Kâr elde edilmemişse âmile ücret ödemek gerekmez (Çelik, 2017, 382-385).

3.3.Mudarebenin Uygulanma Şartları

Mudarebe Mutlak ve Mukayyet olmak üzere iki kısma ayrılır. Mutlak Mudarebe, sermaye sahibinin hiçbir kayıt ve şart belirtmeden kârın belli oranlarda aralarında paylaşmak üzere âmil tarafa malı teslim etmesi demektir. Sermaye sahibi âmile verdiği malın belirli bir yer, zaman veya ticaret türü ile sınırlamadan amili yetkili kılmasıdır. Sermaye sahibi sermayeyi teslim ettikten sonra kâr dışında amile karışmamaktadırlar. Mukayyet mudarebe ise sermaye sahibinin amile belirli bir takım şartlar koşmasıdır. Örneğin verdiğim sermayeyi sadece şu şehirde çalıştırabilirsin, ya da şu zaman diliminde çalıştırmalısın, ya da sadece falan kimselerle ticaret yapabilirsin, Ya da sadece şu mallarla alış-veriş yapabilirsin vb. demesi gibi. Mukayyet mudarebenin belirli bir zaman, mekân, ya da ticaret türü ile sınırlama şartının caiz olup olmadığı konusunda fakihler arasında farklı görüşler vardır. Hanefî ve Hanbelî mezhepleri her türlü şartı caiz görürler. Şafii ve Maliki mezheplerine göre ise belli bir şahıs ya da belirli bir sürenin şart koşulması akdi geçersiz kılar. Mudarebenin ileri bir tarihte başlatılması da aynı şekilde Şafii ve Malikilerde caiz görülmemiştir. Mudarebe akdi tarafların sayısına göre de iki kısma ayrılır: Senâi (ikili) mudarebe ve müteaddit (çoğulcu) mudarebe. İkili mudarebe sadece sermaye sahibi ile mudarib olmak üzere iki taraftan oluşan mudarebedir. Tarafların her birisi kendi içinde sayıları birden fazla olabilir. Örneğin tek bir mudarib birkaç kişiden sermaye toplanıp mudarebe yapılabilir. Keza tek bir sermaye sahibinden birkaç kişi sermaye alıp mudarebe yapılabilir. Fakat sonuç itibarı ile sadece iki taraf vardır. Çoğulcu mudarebe şekli ise sermaye sahibinden sermaye alan mudaribin bu sermayeyi bir başkasına mudarebe yapmak üzere vermesidir. Birinci durumda mudarib olan kişi sermayeyi verdiği üçüncü kişiye göre sermaye sahibi sayılmaktadır. Bu kısmın caiz olup olmadığı konusunda ihtilaf olsa da cumhura göre caizdir (Çelik, 2017, 386-387).

3.3.1.Taraflar

Tarafların tasarruf ehliyetine sahip olmaları gerekir. (Akil, Baliğ, Reşit) Dolayısıyla çocuk, deli ve sefihler akde taraf olamaz. Mudarebenin tasarrufu ehliyeti meselesinde esas olan vekâlet akdi olmuş, mudaribin ehliyeti vekilin, sermayedarın ehliyeti müvekkilin ehliyet düzeyi şart kılınmıştır. Ölümcül olan hasta ve reşit olan kadın da mudârebede taraf olarak bulunabilir; fakat Malikiler bir hadisi dayanak göstererek evli kadının tasarruflarını kocasının iznine tâbi kılarlar. Borcu olması nedeniyle tasarruf yetkisi sınırlandırılmış kişi Şâfîler'e göre bu akde yalnızca mudârib vasfıyla dahil olabilir. Dinsel anlamda bir farklılık ilke olarak bir engel taşımamakla beraber çoğunlukla şer'i hükümlere hassasiyet gösteremeyeceği kaygısıyla gayrimüslimle mudarebe yapılması mekruh kabul edilmiştir. Hanefiler'e göre mudârib sayısı birden fazlaysa ve aralarında Müslüman bir kimse bulunuyorsa bu sakınca ortadan kalkar. Hanefiler'e göre karşılıklı irade beyanı mudarebenin rüknüdür. Taraflarla beraber akdin içeriğini meydana getiren amel ve sermaye ile kârın oran olarak belirlenmesi ise sihhat şartlarını oluşturur. Cumhura göre ise bunların hepsi geçerli olmaktadır (Çelik, 2017, 387).

3.3.2.İcap-Kabul

Çoğunluğa göre kurucu beyanların illa da mudarebe ya da mukâraza sözcükleriyle yapılmasına gerek yoktur; bu akde ait esas unsurları içeren ve temel özelliklerini bertaraf edebilecek koşullar barındırmayan herhangi bir farklı ifade de kullanılabilir. Bunların dışında Mudarebe akdine mahsus birtakım şartlar vardır. Bunlar Anapara (sermaye) ile ilgili şartlar amel (işletme) ile ilgili şartlar ve kâr'a ilişkin şartlar olmak üzere üç kısımdır (Çelik, 2017, 385).

3.3.3.İşletme İle İlgili Şartlar

1- Sermaye nakit para cinsinden olmalıdır. Bunlar altın ve gümüş paralar ile tedavüldeki diğer paralar olabilir. Cumhura göre ticaret mallarından sermaye olmaz. Çünkü malların değeri tam olarak belli değildir. Dolayısıyla kârın miktarı da tam olarak belirlenemez. Bu belirsizlik paylaşımında anlaşmazlığa sebep olur. Anlaşmazlık akdi bozar.

2- Sermayenin miktarı ve hangi para cinsinden olduğu bilinmelidir. Miktar ve tür belli değilse kârın miktarı da belirlenemez. Bu belirsizlik de akdi bozar.

3- Sermayenin elde mevcut olması, başkasına borç olarak verilen bir alacak olmaması gerekir. Alacaklı borçluya “yanındaki mal ile ticaret yap kârı aramızda paylaşalım” derse caiz olmaz. Fakat birine, “falan kişideki alacağımı tahsil et ve onunla mudarebe yap” derse cumhura göre bu caiz olur. Çünkü sermaye sahibi mudaribin önce alacağını tahsil etmek üzere vekil tayin etmiş, sonra da mudarebe akdini yapmış olur.

4- Sermayenin âmile teslim edilmiş olması gerekir. Sermaye, sahibinin elindeyken mudarebe yapılmaz. Sermaye sahibinin âmil ile beraber çalışması da caiz değildir.

5- Amel ile ilgili şartlar şunlardır: sermayeyi çalıştırmaktan maksat ticaret yaparak kâr elde etmek olmalıdır.

6- Sermayeyi çalışma şekli genel olmalıdır. Belirli bir malın ticareti ya da piyasada az bulunan bir malla sınırlandırma yapılarak ticaret zorlaştırılmamalıdır. Çünkü her iki tarafın amacı kâr elde etmektir. Bu da amilin en çok kâr getirecek mallarla ticaret yapması konusunda serbest bırakılmasını gerektirir.

7- Amel belli bir zaman dilimiyle sınırlandırılmamalıdır. Amaç kâr elde etmek olduğu için bu kârın ne zaman elde edileceği belli olmaz.

8- Mudarib olan kişi tasarruflarında tam yetkili olmalıdır. Sermaye sahibi amelde mudarib ortak olmamalıdır. Böyle bir şart koşturmak akdi geçersiz kılar. Fakat başta şart koşulmaksızın sermaye sahibi mudaribe yardımcı olması düşüncesiyle çalışırsa bu caizdir. Mudarib sermaye sahibi dışında çalışma konusunda kendisine yardımcı tutabilir denmiştir (Çelik, 2017, 386).

3.4.Mudarebenin Bölümleri

Mudarebe Mutlak ve Mukayyet olmak üzere iki kısma ayrılır. Mutlak Mudarebe, sermaye sahibinin hiçbir kayıt ve şart belirtmeden kârın belli oranlarda aralarında paylaşmak üzere âmil tarafa malı teslim etmesi demektir. Sermaye sahibi âmile verdiği malın belirli bir yer, zaman veya ticaret türü ile sınırlamadan amili yetkili kılmasıdır. Sermaye sahibi sermayeyi teslim ettikten sonra kâr dışında amile karışmaz. Mukayyet mudarebe ise sermaye sahibinin amile belirli bir takım şartlar koşmasıdır.

Örneğin verdiğim sermayeyi sadece şu şehirde çalıştırabilirsin, ya da şu zaman diliminde çalıştırmalısın, ya da sadece falan kimselerle ticaret yapabilirsin, Ya da sadece şu mallarla alış-veriş yapabilirsin vb. demesi gibi. Mukayyet mudarebenin belirli bir zaman, mekân, ya da ticaret türü ile sınırlama şartının caiz olup olmadığı konusunda fakihler arasında farklı görüşler vardır. Hanefi ve Hanbelî mezhepleri her türlü şartı caiz görürler. Şafii ve Maliki mezheplerine göre ise belli bir şahıs ya da belirli bir sürenin şart koşulması akdi geçersiz kılmaktadır.

Mudarebenin ileri bir tarihte başlatılması da aynı şekilde Şafii ve Malikilerde caiz görülmemiştir. Mudarebe akdi tarafların sayısına göre de iki kısma ayrılır: Senâi (ikili) mudarebe ve müteaddit (çoğulcu) mudarebe. İkili mudarebe sadece sermaye sahibi ile mudarib olmak üzere iki taraftan oluşan mudarebedir. Tarafların her birisi kendi içinde sayıları birden fazla olabilir. Örneğin tek bir mudarib birkaç kişiden sermaye toplanıp mudarebe yapabilir. Keza tek bir sermaye sahibinden birkaç kişi sermaye alıp mudarebe yapabilir. Fakat sonuç itibarı ile sadece iki taraf vardır (Çelik, 2017, 387).

Çoğulcu mudarebe şekli ise sermaye sahibinden sermaye alan mudaribin bu sermayeyi bir başkasına mudarebe yapmak üzere vermesidir. Birinci durumda mudarib olan kişi sermayeyi verdiği üçüncü kişiye göre sermaye sahibi sayılmaktadır. Bu kısmın caiz olup olmadığı konusunda ihtilaf olsa da cumhura göre caizdir. Mudarebe işlemlerinde yapılan harcamalar iki türdür. Birincisi mudaribin şahsı ile ilgili harcamalardır. Bunlar mudarebe faaliyetleri esnasında mudaribin ihtiyaç duyduğu yiyecek, içecek, konaklama ve binek gibi ihtiyaçlar için yapılan harcamalardır. Şafî mezhebine göre sermaye sahibi izin vermedikçe ne yolculuk zamanında ne de ikamet esnasında mudarib kendi ihtiyaçlarını sermayeden karşılayamaz. Çünkü masrafların toplam miktarı elde edilen kâr kadar ya da ondan daha fazla olabilir. Böylece kârın tamamını alır hatta sermayeden de bir kısım almış olur ki bu sermaye sahibinin zararına olur. Bu da akdin ruhuna aykırıdır. Akit esnasında böyle bir şart koşulması durumunda akit fasit hale gelir. Hanbeli fıkıhçılara göre bu masrafların sermayeden karşılanacağı akit esnasında açıkça şart koşulmuşsa ya da örfü göre böyleyse masraflar sermayeden karşılanır. Hanefi ve Maliki mezheplerine göre yolculuk esnasında yapılan harcamalar sermayeden kâr elde edilmişse kârdan karşılanır. Kâr elde edilmemişse ana sermayeden karşılanır. Hanefi ve Maliki mezhebinin gerekçesi şudur: Eğer yolculuk esnasındaki masraflar

mudaribe ait olursa kimse mudarebeyi kabul etmez. Hâlbuki mudarebe geniş kesimlerin ihtiyaç duyduğu bir uygulamadır. Ayrıca mudarib mudarebe işlemi için yolculuğa çıkmış ve kendi şahsı için çalışıp kazanma fırsatına sahip değildir. İkinci kısım masraflar ise mudarebe işlemleri ile ilgili masraflardır. Bunların malların serilmesi, pazarlanması, toplanması gibi işlemlerdir. Bu tür masraflar da sermayeden tahsil edilir. Fakat malların korunması, taşınması gibi işlemler için yapılan masraflar sermayeden karşılanmaz. Ancak bu masraflar için örfe ve âdete göre işçi tutabilir. Eğer bu işlemleri için bir kiralama yaparsa bunu sermayeden değil, kendi şahsi mülkünden karşılaması gerekir (Çelik, 2017, 388).

3.5.Geçmişten Günümüze Mudarebe Şartlarının Belirlenmesi

Mudarebe, geçmiş zamanda görmüş olduğu işlevinin yanı sıra günümüz şartlarında özel finans kuruluşlarının da kullandığı bir vasıta olması bakımından da önem arz etmektedir. Kâr-zarar ortaklığı şeklinde faaliyet gösteren bir finans kuruluşuna mudarebe usulü ile yatırılmış olan katılım hesapları alt mudarebe, muşareke (sermaye ortaklığı), finansal kiralama (leasing), Murahabaya benzer yöntemlerle işletilir. Biz burada sadece mudarebe yöntemi üzerinde durmaya çalışacağız. Klasik fıkıh kitaplarında yer alan mudarebe şartlarının günümüz için de geçerli olup olmadığı konusunda bazı tartışmalar başlamıştır. Özellikle mudaribin alacağı hissenin, kârın elde edilip edilmediğine bakılmaksızın belirli bir miktarının ayırması şeklinde değil de kâr etmesi durumunda bu kârdan bir hisse olması gibi şartlara bağlılık ne derece önem arz ettiği tartışılmıştır. Modern dönemde süregelen tartışmalardan biri, Mudarebe şartlarının belirlenmesi konusunda kesin bir nassın olmadığı, bu şartların müçtehit imamların o günün şartlarına uygun olarak tespit ve tesis ettikleri içtihadı uygulamalar olduğu iddiasıdır. Dolayısıyla bu şartlar içtihadı açıktır ve günümüz maslahatları çerçevesinde yeniden gözden geçirilebilir. Bu görüşün en önemli savunucularından biri Ali el-Hafif (v.1978)²⁵ diğeri Yasin Suveylim Taha'dır. Bu iki âlime göre mudarebe akdi cahiliye devrinde bilinen bir akit idi. İnsanlar bununla muamele ediyorlardı. İslamiyet'te de devam etti. Sahabeler de aynı şekilde uyguladılar (Çelik, 2017, 388).

3.5.1.Kârı Koruma

Eşit ya da üçte bir, ya da dörtte bir gibi başta neyin üzerine anlaşma sağlandıysa o şekilde paylaşılır. Bununla beraber taraflardan birine hissesi dışında ayrıca 100 lira gibi bir miktar tahsis etmeyi şart koşmak ulemanın ittifakıyla caiz değildir. Çünkü

kârın toplam miktarı tahsis edilen miktar kadar ya da daha az olabilir. Bu durumda diğer taraf kârdan bir şey almamış olur. Bu da ortaklığı bozan bir durumdur.

Taraflardan birine kârın bir miktarını tahsis etmek ittifakla caiz değilken tarafların dışında üçüncü kişilere kârdan bir miktar tahsis etmenin caiz olup olmadığı konusunda iki farklı görüş vardır. Şafiî mezhebine göre kârın bir miktarını tarafların dışında üçüncü kişilere verilmesi caiz değildir. Çünkü Kâr ile ilgili şartlardan birisi kârın sadece taraflar arasında paylaşılmasıdır. Maliki mezhebine göre ise kârdan bir miktarın tarafların dışında üçüncü kişilere verilmesi caizdir. Çünkü bu teberru türünden bir işlemdir. Taraflar kendi rızaları ile kendi mallarından bağışta bulunmuş oluyorlar. Bu taraflardan birine yapılan ekstra tahsisten farklıdır. Dolayısıyla caizdir (Çelik, 2017, 389).

3.5.2. Toplu Mudarebe

Mutlak mudarebenin geniş sınırlara sahip olduğunu yukarıda belirtmiştik. Mudaribin, günümüz bankacılık faaliyetlerinin gereksinimleri doğrultusunda başka faaliyetlerde bulunmasının mutlak mudarebe kapsamında değerlendirilmesi tartışılmıştır. Örneğin sermayenin sanayi, tarım ve çeşitli iş kolları gibi ticaret dışındaki yollarla işletilmesi, mudaribin sermayeyi kendi malı ya da başkasının malıyla karıştırıp işletmesi, mudaribin sermayeyi bizzat işletmeyip bir başkasına işletmek üzere vermesi ve kârın aralarında paylaşılması şeklinde gerçekleşmiştir (Çelik, 2017, 389).

3.5.3. Sermaye İle Kısıtlı Mudarebe

Hanefî ve Şafiî kaynaklarında açıkça ifade edildiği üzere mudarebede sermayeyi çalıştırma şekli yalnızca alış-veriş demek olan ticaret ile mümkündür. Çünkü mudarebede asıl amaç kâr elde etmektir. Bu da sanayi, tarım v.b. ile değil ancak alış-veriş yaparak elde edilir. Tarım aletleri alıp onunla amel ederek elde edilen kârı, ya da buğday alıp öğütmek, ekmek haline getirip satmak sonra elde edilen kârı paylaşmak, Hanefî ve Şafiî mezheplerine göre fasit mudarebe olarak değerlendirilir. Dolayısıyla bu iki mezhebe göre sermaye sadece ticaret yöntemi işletilebilir. Maliki ve Hanbelî mezheplerine göre ise ticaretin yanı sıra, sermayeyi arttıracak ve kâr sağlayacak tüm araçlarla mudarebe yapılabilir. Sermayeyi çalıştırma yöntemini sadece ticaret ile sınırlandırmak mudaribin hareket alanını daraltır, mudarebenin asıl amacı olan kâr sağlamayı olumsuz yönde etkileyebilir. Bu iki mezhebe göre günümüz finans kuruluşlarının ticaret dışındaki faaliyetleri de mudarebe kapsamında

değerlendirilir. Mudarebe için toplanan sermaye sanayi ve zirai alanlarda da kullanılabilir. Mudaribin sermayeyi gerek kendi malı ile gerekse başka mallarla karıştırması sermaye sahibinin izni ile yapılmışsa Şafîî dışındaki mezhepler caiz görmüşlerdir. Maliki mezhebi bunu şu şartlarla caiz görmüştür: karıştırılan malın misli mallardan olması, karışımın her iki mal için de faydalı olması, karışım işleminin işletmeye başlamadan önce yapılmış olması olmuştur. Bu üçüncü şart Hanbelî mezhebi ile Maliki mezhebinin bir görüşüne göre de geçerlidir. Onlara göre mallar karıştırılmadan önce işletilmeye başlanmışsa artık karıştırmak caiz olmaz. Bu konuda hiçbir şart koşmayan Hanefî mezhebi ile Maliki mezhebinin diğer görüşüne göre, finans kuruluşlarına yatırılan mevduatların işletilmesi mudarebe kapsamında değerlendirilmektedir. Mudaribin aldığı sermayeyi işletmek üzere başka birine vermesi konusunda fıkıhçılar farklı görüş belirtmişlerdir. Hanefî ve Maliki mezhebine göre sermaye sahibinin izni olursa caizdir. İster birinci mudarib kendisine kârdan bir pay almayı şart koşsun ister koşmasın. Zira birinci mudarib her ne kadar sermayeyi bizzat işletmese de sermaye sahibi ile anlaşma yapan ve ona karşı sorumlu olan kendisidir. Hanbelî ve Şafîî mezhebine göre ise sermaye sahibinin izni varsa ve birinci mudarib kardan pay almayı şart koşmamışsa caizdir. Bu durumda birinci mudarib ne sermaye sahibidir ne de emek sarf ediyor. Dolayısıyla kar almaya müstahak olmamaktadır. İkinci mudaribin de kardan pay alabileceğini söyleyen Hanefî ve Maliki mezhepleri kârın nasıl paylaşılacağına da temas etmişlerdir. Sermaye sahibi sermayeyi mudaribe verirken, kârı ona nispet etmeden (ör. elde edilecek kâr ikimiz arasında) vermişse kâr iki taraf arasında yarı yarıya paylaşılır. Sermaye sahibi kârı mudaribe nispet ederek (örneğin “elde edeceğin kâr ikimiz arasında”) vermişse sonra da mudarib sermayeyi ikinci bir mudaribe verirse, sermaye sahibi birinci mudaribe kârın yarısı, 1/3’ü veya 1/4’ü gibi ne kadar takdir etmişse onu ikinci mudarib alır. Kârın geri kalanı sermaye sahibi ile ikinci mudarib arasında paylaşılır. Hanefiler birinci mudaribin kârdan pay almasını akdin bir tarafı olması ve ikincinin emeğinin de bir yönüyle birinci mudaribe sayıldığı sebebiyle hak ettiğini gerekçe gösteriyorlar. Maliki mezhebine göre birinci mudarib kârdan bir şey alamaz. Çünkü kârı gerektirecek ne sermayesi var ne de emek sarf etmiştir. Maliki mezhebi fakihlerinden İbn Rüşd bu konuda şunları söyler: Mudarib, sermayeyi başka bir mudaribe verirse ve zarar edilirse birinci mudaribin zarardan sorumlu olduğu konusunda fukahâ arasında herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Eğer bu durumda kâr elde edilmişse sermaye sahibi ile başta konuşulan orana göre paylaşılır. Daha sonra

birinci mudarib ile ikinci mudarib kalan kârı nasıl şart koşmuşlarsa ona göre aralarında paylaşır. Şafî mezhebine göre bu ikinci mudarib fasit bir işleme binaen çalıştığı için kârdan pay alamaz. Fakat çalıştığının karşılığında ecr-i misl alabilir. Birinci mudaribin zararı tazmin konusunda Hanefilerin üç görüşü vardır. Birincisi, eğer ikinci mudarib sermayeyi çalıştırıp kâr elde etmişse birinci mudarib tazminle yükümlü olur. Bu Ebu Hanife'nin görüşüdür. İkincisi, kâr elde edip etmediğine bakılmaksızın ikinci mudarib sermayeyi çalıştırmaya başlamışsa birinci mudaribin tazmin sorumluluğu meydana gelir. Bu Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'in görüşüdür. Üçüncüsü ise birinci mudaribin ikinci mudaribe sermayeyi teslim etmesiyle zararı tazmin sorumluluğu doğar. İkinci mudarib sermayeyi çalıştırmaya başlamamışsa da bu böyledir. İlk iki durumda sermaye ikinci mudaribin yanında emanet hükmünde olduğu için ihmal ve kusuru olmadıkça tazmin etmesi gerekmiyor. Günümüz İslami bankacılık faaliyetleri açısından bakıldığında Hanefi mezhebinin görüşü daha da önem arz etmektedir. Zira sahih mudarebe akdi yapıldıktan sonra sermayeyi yatırıma dönüştürme ve kâr elde etme amacıyla mudaribin başka birine mudarebe ya da müşareke yoluyla anlaşmasında bir beis yoktur. Hatta ikinci mudarib ile birinci mudarib arasında da sermaye sahibinin şart koştuğu kâr verildikten sonra geri kalanın taksimi konusunda anlaşma sağlayabilir (Çelik, 2017, 389-390).

3.5.4. Bankacılıkta Mudarebe

Mudarebe yöntemi genellikle bireysel olarak birinden emek diğerinden de sermaye olmak üzere iki kişi arasında yapılan bir akittir. Bununla beraber taraflardan herhangi biri, birden fazla kişiden olabileceğine cevaz verilmiştir. İslami bankacılık faaliyetlerinde ise her iki tarafın da çoğulcu bir yapıdan oluştuğu görülmektedir. Bir taraftan bankaya mevduat yatıran çok sayıda sermaye sahibi, diğer taraftan bu sermayeyi çalıştıran banka vardır. Fakat iş bununla sınırlı değil. Banka ayrıca sermayeyi ikinci mudarib olarak başka kişilere vererek işletmektedir. Bu durumda banka sermaye sahibi, kredi verdiği kimseler ise çok kişiden oluşan mudarib tarafı oluşturur. Bankanın çok sayıda kimseden sermaye toplayıp biriktirmesi ve işletmesi çoklu mudarebeye örnek teşkil etmektedir. Bankaya para yatıran mevduat sahipleri ile banka arasındaki ilişki ikili bir ilişkidir. Bir yönüyle her iki tarafta da banka vardır. Banka burada mudarib olarak ister yatırılan mevduatları doğrudan işletsin, ister işletmek üzere başka kimselere versin mudarebe yöntemiyle hareket etmiş sayılmaktadır. Banka sermayeyi doğrudan işletmeyip ikinci derecede mudarib olan

kimselere verirse, sermaye sahipleri kârdan paylarını aldıktan sonra geri kalanı banka ile ikinci mudaribler arasında taksim edilir. Hatta ikinci mudaribin alacağı kâr miktarı, bankaya mudarib olarak düşen kârın tamamına tekabül ederse sermaye sahiplerinin kârından bir şey eksilmeden banka kârdan bir şey alamaz. Banka, sermaye sahipleri ile ikinci mudaribler arasında bir aracı olarak değil ikinci mudariblerle arasında bir ikili ilişkiden söz edilebilir. Çünkü ikinci mudarib banka ile yaptığı anlaşmaya göre işlem yapmakta ve banka için çalışmaktadır. Banka tek başına mevduat sahipleri ve ikinci mudariblerle ilişkili olmaktadır. Sermayenin güvencesinden banka sermaye sahipleri ile beraber sorumlu bulunmaktadır. İkinci mudaribin herhangi bir kusur ve ihmali bulunmadıkça doğabilecek zararı banka ve sermayedarlar beraber üstlenirler. Burada İslami bankacılık ile faizli bankacılığı arasındaki fark açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü İslami bankacılıkta sermaye sahipleri de zarar riskini paylaşmış oluyorlar. Mudarebeye dayalı İslami bankalar günümüzde gerekli bir ihtiyaç halini almıştır. İslami bankalar, faiz bankalarına alternatif olarak kuruluş felsefesi ve mali performans mekanizması bakımından farklı olması gerekmektedir. İslami bankacılıkta mali konularda şer'i gayeler esas alınmak durumunda olmaktadır. Malın sefihler arasında israf edilip savrulan değil, insanların maişetlerini temin etme aracı olarak değerlendirilmesi, sermayenin sadece elit ve zengin bir azınlığın elinde kalmayıp geniş tabana adil bir biçimde dağıtılması, iktisadi işlemlerde ne haksızlık yapmak, ne de haksızlığa uğramak bu gayelerden birkaçıdır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için var olan İslami bankalar, İslam âleminde faizden uzak bir yatırım ortamı oluşturmak ve iktisadi bakımdan büyüüp kalkınmaya katkı sunmaktadır. İslami bankacılığın temelinde mudarebe olmakla beraber mudarebenin İslami bankalarda etkin bir şekilde uygulandığını söylemek oldukça zordur. Mudarebe usulüyle toplanan fonlar başka yöntemlerle işletilmektedir. Birçok yatırım aracının uygulandığı İslami bankalarda özellikle murabaha yönteminin çok yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz. Örneğin murabaha yöntemiyle gerçekleştirilen işlemler Ürdün İslam bankasında 1980-1984 yılları arasında % 76, Katar İslam bankasında 1984-1987 yılları arasında % 96, al-Baraka İslam bankasında 1984-1987 yılları arasında % 86, Filistin ve Gazze İslami bankalarda % 98 oranlarına kadar çıkmaktadır. Murabahanın uygulamada çok güçlü, mudarebenin ise zayıf kalmasının altında yatan birçok neden vardır. Yüksek garanti faktörü, düşük risk oranı hatta bazen sıfır risk faktörü murabaha yönteminin tercih edilmesinde önemli nedenlerdendir. Murabaha akdi yapıldıktan sonra banka ile

işletmeci arasındaki ilişki borçlu ile alacaklı arasındaki ilişki haline dönmüş olur. Borçlu aldığı krediyi ödemekle yükümlüdür. Banka ise taksitli satış yaparak kâr elde eder. Bununla beraber alacağını güvenceye almak için gerekli tedbirleri alır. Murabahanın tercih edilmesinde diğer önemli bir neden mudarebe ve müşareke gibi diğer yatırım araçlarına oranla daha kolay bir prosedüre sahip olmasıdır. Bu yüzden İslami bankaların çoğunda mudarebe yöntemiyle yapılan muameleler beklenenden çok daha düşük seviyelerde seyretmektedir. Örneğin mudarebe yöntemiyle yapılan işlemlerin oranı Ürdün İslam bankasında 1980- 1984 yılları arasında ortalama % 2,5; Katar İslam bankasında 1984-1987 yılları arasında % 2,9; al-Baraka İslam bankasında 1984-1987 yılları arasında % 3,4 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Filistin'deki bazı İslami bankalarda mudarebe yöntemiyle yapılan işlemlerin oranı % 3,5' a kadar düştüğü görülmektedir. İslami bankaların mudarebeden uzaklaşp murabaha yöntemine yönelmeleri bu bankaların güvenilirliğine önemli ölçüde gölge düşürmektedir. Bu durum İslami bankaların faiz bankalarından farklı olarak yeni bir finans sistemi sunma vaadine de aykırı bir durum teşkil eder. İslami bankalarda mudarebenin bir yatırım aracı olarak uygulanması bakımından bir takım zorluklar bu yöntemin terk edilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu zorlukları şu şekilde sıralamak mümkündür: İslami bankalarda mudarebe yönteminin uygulanmasına yürürlükteki yasaların yeterince elverişli olmaması. İslami bankaların yatırım işlemlerinin çeşitli vergilere tabi tutulması. Bankalar ile mevduat sahiplerinin muhtemel risklere karşı hazır olmayı sağlayacak unsurların bulunmaması. İslami bankalarda çok az miktarda uygulanan mudarebe yönteminin geliştirilmesi ve daha yaygın bir şekilde kullanılması İslami finans sistemi açısından son derece önemlidir. Bu bağlamda mudarebenin hem dini hem de iktisadi açıdan öneminin geniş kitlelerce kavranması ve bu konuda bir bilinç oluşturulması iktiza etmektedir. Mudarebe akdinde her iki tarafa da güvence sağlayacak yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi, İslami bankalar için vergi yükünün hafifletilmesi, mali yatırımlar için daha geniş bir alan oluşturması ve mudarebe işlemleri için ehil ve nitelikli elemanların yetiştirilmesi İslam ülkelerindeki yöneticiler için önemli bir görev ve sorumluluk olarak tanımlanmıştır (Çelik, 2017, 392-394).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KAMU KURUMLARININ KREDİ KULLANIMLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Modeli

Kamu kesimine kullandırılan kredilerin kullanım oranlarının seçim dönemleri ve seçim sonrası dönemler olarak incelenmesi amaçlanmış ve regresyon analizleri ile ilişkili olup olmadıkları test edilmesi kararlaştırılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Çalışmada yer alan verilerde 2007-2019 yılları arasına veri tabanı verileri tercih edilmiş ve belirlenen bağımlı ve bağımsız değişkenler doğrultusunda lineer regresyon veri analizi yapılarak sonuçlandırılmıştır. Çalışma için belirlenen bağımlı ve bağımsız değişkenler sırasıyla; bağımlı değişken için kamu kurumlarına kullandırılan krediler/toplam krediler olarak belirlenirken, bağımsız değişkenler ise cari açık ve reel faiz oranları olarak tespit edilmiştir. Ekonometrik analiz için excel veri çözümü yöntemi tercih edilmiş olup, kamu kesimine kullandırılan krediler/toplam krediler bağımlı değişken olarak seçilmek suretiyle faiz oranları ve cari açık verileri bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte seçim olan dönemlere (genel ve yerel seçimlerden altı ay öncesi seçilerek) dummy kukla değişkeni yardımıyla '1' verilerek seçim olmayan dönemlere '0' verilerek çözümleme gerçekleştirilmiştir. Analizde kullanılan veriler panel veri durumu gereğince gözlem sayısındaki yeterliliği gidermek ve değişimlerin dönemsel etkilerini gidermek için aylık (monthly) olarak seçilmiştir. Gözlem sayısı 144'tür. 2007-2019 dönemi aralığında genel ve yerel seçimleri (2009 yerel seçimleri, 2011 genel seçimleri, 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, 2014 yerel seçimleri, 2015 Haziran genel seçimleri, 2015 Kasım erken genel seçimleri, 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, 2019 yerel seçimleri) özelinde incelenen gözlem sayısı 8'dir.

Tablo 4.1: Seçim Dönemleri Tablosu

SEÇİM DÖNEMİ	SEÇİM TÜRÜ
2009 Mart	Yerel Seçim
2011 Haziran	Genel Seçim
2014 Nisan	Yerel Seçim
2014 Ağustos	Cumhurbaşkanlığı Seçimi
2015 Haziran	Genel Seçim
2015 Kasım	Erken Genel Seçim
2018 Haziran	Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçim
2019 Mart	Yerel Seçim

Kaynak: Yazar

4.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veriler TCMB ve BDDK'dan ve diğer veri tabanlarına ait Data base olarak alınarak excel formatında düzenlenmiş ve modele dâhil edilmiştir. Bu çıkarımlar yapılırken kullanılan bütün verilerin reel olarak alınması tercih edilmiş ve nominal olan hiç bir değer çalışmada kullanılmamıştır.

4.4. Verilerin Toplanması

Elde edilen veriler alındığı datalara girilerek yapılan anket sonuçları ve devlet kontrolünde alınan kredilerin hepsi sisteme dâhil edilmiştir. Bu veriler analiz için 2007 ve sonrasında 2019 yılları aralığını kapsayarak değerlendirilmiştir. Bu durumun sebebi öncesinde eksik verilerin olması ve düzenli veri girişlerinin 2007 yılında itibaren başlamasından kaynaklanmıştır. Analize konu olan veri setinin bazı dönemlerinde seçim ve referandumların olması bazı dönemlerin ise seçim dışı dönem olarak adlandırılması analize dâhil olan veri setini seçim dönemleri ve seçim dışı dönemler olarak ikiye ayrılarak kodlanmasını gerektirmiştir.

4.5. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada gerçekleştirilecek analizlerde beklentilere bağlı politik konjonktürel dalgalanmalar incelenmiştir. Beklenen değerler karşısında hedeflerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği açıklanmaya çalışılmıştır.

İlk aşamada EKK regresyon varsayımları test edilmiştir. Breusch-Pagan-Godfrey otokorelasyon test sonuçlarına göre modelde otokorelasyon problemi tespit edildiğinden dolayı regresyon modeli Newey-West standart hataları kullanılarak tekrar tahmin edilmiştir. Bu ikinci modelin sonuçları tablo 4.2' de verilmiştir.

Çalışmada yer alan analize ait veriler sembollerle tanımlanacak olunursa;

PBC_t= 1 genel seçimlerin yapıldığı zamanlar

PBC_t= 0 seçim dışında kalan diğer zamanlar olarak tasnif edilmiştir.

Bu değişkenler yapılan analiz içinde her bir değişken için dummy kukla değişkenler kullanılarak ve logaritmik farkları alınarak analize dâhil edilmiştir. Bu bağlamda uygulanan testte güvenilirlik düzeyi % 95 ile ifade edilmektedir.

Tablo 4.2: Gelişmiş Beklentilere Dayandırılarak Oluşturulan Konjonktürel Dalgalanmalar Modelinin Test Edilmesi

<i>Regresyon İstatistikleri</i>	
Çoklu R	0,823776892
R Kare	0,678608367
Ayarlı R Kare	0,671721404
Standart Hata	0,020619235
Gözlem	144

ANOVA					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>
Regresyon	3	0,125677565	0,041892522	98,53520516	2,43776E-34
Fark	140	0,059521397	0,000425153		
Toplam	143	0,185198962			

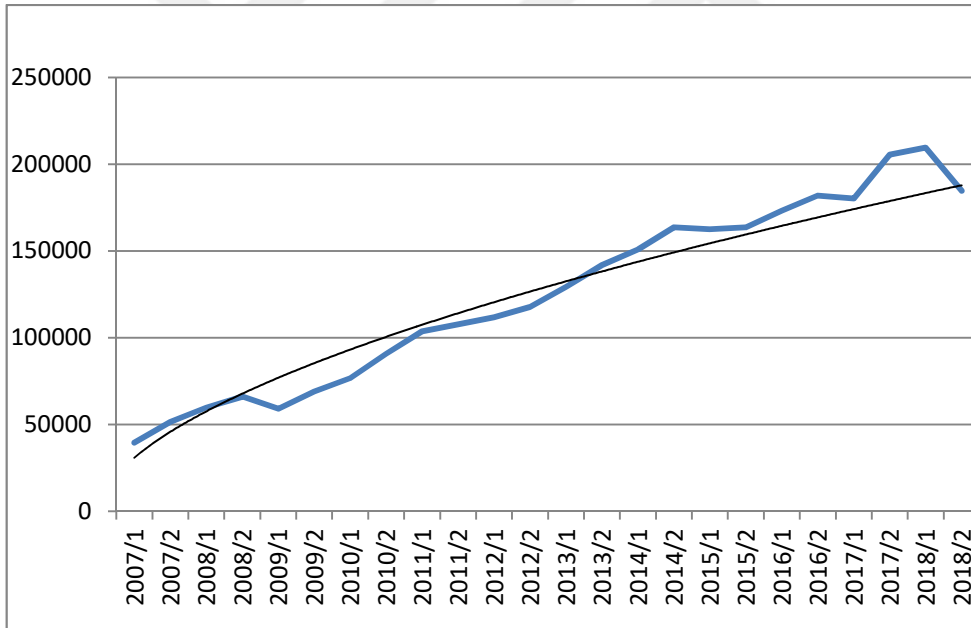
	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük 95%</i>	<i>Yüksek 95%</i>	<i>Düşük 95%</i>	<i>Yüksek 95%</i>
Intercept	0,194780862	0,012120843	16,06991061	1,37779E-33	0,170817305	0,21874442	0,170817305	0,21874442
cari açık	-6,79841E-09	4,84837E-10	-14,02205324	1,87093E-28	-7,75696E-09	-5,83986E-09	-7,75696E-09	-5,83986E-09
faiz oranları	-0,00156847	0,00127593	-1,229276522	0,221030195	-0,004091052	0,000954111	-0,004091052	0,000954111
dummy (seçim etkisi)	-0,013062139	0,003901895	-3,347639575	0,001046997	-0,020776396	-0,005347883	-0,020776396	-0,005347883

Tablo 4.3: Newey-West Otokorelasyon Testi

k2	Newey-West					
	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
cariaçık	-6.80e-09	5.21e-10	-13.06	0.000	-7.83e-09	-5.77e-09
faizoranları	-.0015685	.0014163	-1.11	0.270	-.0043685	.0012316
dummy	-.0130621	.0044867	-2.91	0.004	-.0219325	-.0041917
_cons	.1947809	.0137961	14.12	0.000	.1675052	.2220565

Tablo 4.4: 6 Aylık Kamu Kredi Kullanım Göstergeleri (Milyon USD)

Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık>

4.6. Verilerin Yorumlanması – Açıklanması

Analiz çıkarımlarına geçecek olursak; çoklu R değerinin 0,82, R Kare değerinin 0,68 olarak çıkması yapılan testin anlamlı olduğunu ifade etmekle birlikte t stat değerinin negatif çıktı vermesi seçim yıllarında kamu kesiminin kredi kullanım oranının düştüğünü ifade etmektedir. Seçim dönemlerinde yaşanan belirsizlik ortamı ve bununla beraber faiz oranlarında yaşanan artış gibi nedenlerden dolayı kamu

kurumlarının kredi alması zorlaşmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz altı aylık kamu kesiminin kullandığı krediler grafiğinde de seçim dönemlerinde kredi kullanım oranlarında yaşanan düşüş gözlemlenmekte ve aynı zamanda uygulanan test sonucu olarak ‘ H_0 : kamu kurumlarının seçim dönemlerinde kullandıkları krediler spekülâtif beklentilere bağılı kalarak kullanım oranları artmaktadır.’ hipotezi reddilerek ‘ H_1 : kamu kurumlarının seçim dönemlerinde kullandıkları krediler spekülâtif beklentilere bağılı kalarak artmamaktadır.’ hipotezi kabul edilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÇIKARIMLAR

5.1. Sonuç

Mudarebenin başarılı olup olmayacağı varsayımını özellikle seçim dönemleri ve seçimin olmadığı dönemler yardımıyla incelediğimizde politik konjonktürel etkilerin bu süreci doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Beklentilerin değişmesi, konjonktürdeki yapısal kırılmalar, seçim dönemlerinde uygulanan politikalar da bu süreci etkileyen diğer değişkenlerin arasında yer almaktadır. Çalışmada model içinde kurulan hipotezin doğrulanması ve geçerliliğin %95 oranında açıklanması kullanılan verilerin birbirleri ile ilişkili olduklarını ifade etmektedir. Buna bağlı olarak, çalışmanın birinci bölümündeki varsayımlar kısmında belirtilen hipotezlerden olan “ H_0 : kamu kurumlarının seçim dönemlerinde kullandıkları krediler spekülative beklentilere bağlı olarak kullanım oranları artmaktadır.” hipotezinin reddi ile birlikte kamu kurumlarının seçim dönemlerinde yaşanan değişimlere bağlı kredi erişiminin artmadığı, hatta yapılan test ile birlikte azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Ele alınan diğer bağımsız değişkenlerin; cari açık ve reel faiz oranlarının da seçim dönemlerinde bu kredilerin kullanımını doğrudan etkilediği çıkan diğer varyans tespitleri ve çıkarımları arasında bulunmaktadır. Yapılabilecek en genel çıkarım ise rasyonel beklentiler ve konjonktürel dalgalanmalara bağlı kalınarak faizsizlik ilkesi doğrultusunda uygulaması önerilen ve çalışmamızın temel araştırma hipotezleri arasında bulunan mudarebenin uygulanabilirliği uzun vade ile etkili olmakta ve yaşanan spekülative beklentilere çok fazla bağlı kalmadan kredi kullanım oranlarını azaltabileceği öngörülmektedir.

Bu durumda oluşturulan null hipotezine göre seçim dönemlerinde kamu kurumlarının kredi kullanım oranlarının düşebileceği varsayımı kabul edilebilmekte ve mudarebe uygulanabilir bir model olarak sunulabilmektedir.

5.2. Öneriler

Beklentilere bağılı değişen konjunktürde mudarebe uygulamasının başarılı bir etki yaratması için kalıtsal hale gelen bütçe açıklarının azaltılıp, bütçe denkliği için para basma ve borçlanma yetkisinin etkin kontrol edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda hükümetlerin uyguladığı para ve maliye politikalarının başarısı ile mudarebenin uygulanabilirliği arasında paralel yönlü bir ilişki olduğu öngörülmektedir.

Özetlemek gerekirse, yapılan incelemeler neticesinde araştırma dönemimiz olan 2007-2019 yılları aralığında özellikle seçim dönemlerinde konjunktürel dalgalanmaların da etkisiyle kamu kesimi tarafından kullanılan kredilerin düştüğü gözlemlenmektedir. Bu düşüşteki en temel etkilerden birinin seçim dönemlerinde oluşan belirsizlik durumu sebebiyle finans kuruluşlarının kredi vermekten çekinmesi, bir diğer sebebinin ise seçim dönemlerinde faiz oranlarında yaşanan artış olduğu söylenebilir. Tam bu noktada çalışmanın en kapsamlı sonucu olarak belirtilebilir ki kamu kesiminin kredi kullanımları konjunktürel etkilerden dolayı düşmekte ve bu durumda kuvvetle muhtemel kamunun özellikle orta ve uzun vadeli altyapı ve üstyapı yatırımlarını akamete uğratmaktadır. Bu manada uzun vadeli yapısı olan bir finansman aracı olarak mudarebe, yatırımların akamete uğramaması ve durma noktasına gelmemesi adına uygulanabilir bir model olarak sunulabilir.

Geçmişten günümüze kadar bakıldığında mudarebe kamu kurumlarının finansmanında hiç uygulanmamıştır. Ancak mudarebe uygulamasına en yakın uygulama olarak yap-işlet-devret modeli ile yapımı tamamlanan projeler olarak görülebilir ancak buradaki handikaplardan biri yapılan projelerden kamu tarafından taahhüt edilen garanti meblağın üstlenici firma tarafından kazanılamaması durumunda aradaki farkın yine kamu tarafından ödenmesidir. Bir diğer handikap ise üstlenici firmanın projeyi gerçekleştirirken (Türkiye’ de Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Osmangazi Köprüsü örneklerinde olduğu gibi) ihtiyaç duyduğu krediyi kamu bankaları aracılığıyla elde etmesidir. Bu nedenle çalışmamızda önerdiğimiz model örnek uygulamalardaki gibi kar-zarar paylaşımı esasına değil, hasılat paylaşımı esasına dayanan bir uygulama olabilir.

Tez içerisinde uygulanan bulgu ve ampirik çalışmalar neticesinde kamuya verilen kredilerin imkanının, popülizmin önüne geçilmesi, belirsizlik ortamı ve faiz oranlarındaki değişim gibi nedenlerden dolayı daraldığı sonucu elde edilmiş olup, bu manada Türkiye’ nin gelişmekte olan ülkeler sınıfında yer alması ve altyapısını

geliştirme zorunluluğu olması nedeniyle seçim dönemlerinde kullandırılmayan krediler ile kamu finansmanı akamete uğramaktadır. Bu manada orta ve uzun vadeli yatırımların şekillendirilebilmesi adına mudarebe önerilebilir model olarak görünmektedir. Son olarak kamu kesimi tarafından uygulanacak mudarebe uygulamasının avantajlarına değinecek olursak; kamunun borçlanma ihtiyacının azalacak olması, yatırım maliyetlerine devletin katlanmayacak olması, kaynakların daha etkin kullanımı, kamu hizmetinin daha etkin ve kaliteli olacak olması, uygulanacak projelerin daha hızlı hayata geçecek olması avantajlar olarak belirtilebilir. Bu manada kamu kurumlarının finansmanında mudarebenin uygulanabilirliği adına düzenlemeler yapılması önemli görülebilir.

KAYNAKÇA

Abdih, Y., Lopez-Murphy, P., Roitman, A. ve Sahay, R., (2010). The Cyclical Policy of Fiscal Policy in the Middle East and Central Asia: Is the Current Crisis Different?.*IMF Working Paper*,10(68).

Agnello, L. ve Cimadomo, Jacopo, (2010). Discretionary Fiscal Policies Over the Cycle New Evidence Based on the ESCB Disaggregated Approach.*European Central Bank Working Paper Series*, 1118.

Alesina, A., Hausmann, R., Hommes, R ve Stein, E. (2008). Budget Institutions and Fiscal Performance in Latin America.*Inter-American Development Bank Çalışma Tebliği*, 394.

Altıok, M. (2016).*Politik Konjonktür Dalgaları Teorisi Türkiye Uygulaması (1980-2015)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Altun, T. (2014). Türkiye'de Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgaları: 1950-2010. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 36:47-69.

Asutay, M. (2018 Ekim). Sermaye Yeterlilik Oranı.1.*Uluslararası Sigortacılık, Bankacılık ve Finans Sempozyumu*. Ankara.

Aydemir, G. (2007). *Türkiye'de Politik Konjonktür Dalgaları Kapsamında Seçmen Davranışlarının Analizi (1987-2004)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul.

Bahçe, A. B. (2006).*Politik Konjonktür Dalgaları Çerçevesinde Seçimlerin Ekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması (1980-2006)*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Balassone, F. ve Francese, M. (2004). Cyclical Asymmetry in Fiscal Policy, Debt Accumulation and the Treaty of Maastricht.*Banca D'Italia Temi Discussion Working Papers*,531.

Carmignani, F. (2008). Cyclical Fiscal Policy in Developing Countries: The Case of Africa. *The University of Queensland, Macroeconomics Research Group Discussion Paper*, 24.

Cukierman, A. ve Meltzer, A. H. (1986). A Theory of Ambiguity, Credibility, and Inflation Under Discretion and Asymmetric Information. *Econometrica*, 54:1099-1128.

Dalic, M.(2013). Cyclical Properties of Fiscal Policy in New Member States of the EU. *Post-Communist Economies*, 25(3):289-308.

Diamond, J.(2002). Performance Budgeting-Is Accrual Accounting Required?. *IMF Working Paper*, 02(240).

Edizdoğan, N. (1989). Kamu Bütçesi. *Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını*, 15.

Egert, B. (2010). Fiscal Policy Reaction to the Cycle in the OECD: Pro- or Countercyclical *OECD Economics Departments Working Papers*, 763.

Çelik İ.(2017). Meşru Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı, *Injosos Al-Farabi International Journal On Social Sciences/ Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*.

Erdoğan, S. (2004). *Politik Konjonktür Hareketleri Teorisi Perspektifi ile Siyaset Ekonomi İlişkileri*, İstanbul: Değişim Yayınevi.

Erdoğan, S. ve Bozkurt, H. (2009). Demokratik Rejimlerde Politik Parasal Konjonktür Hareketleri: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10 (2): 204-216.

Eryılmaz, F. (2014). *Politik Konjonktür Teorileri Işığında Türk İktisat Politika Çıktılarının Analizi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Bursa.

Eryılmaz, F. ve Murat, D. (2016). Politik Konjonktür Teorileri: Türkiye'den Kanıtlar. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(1):248-268.

Gavin M. ve Perotti R. (1997). Fiscal Policy in Latin America, NBER Macroeconomics Annual. *MA:MIT Press*, (Eylül 2011) http://www.nber.org/chapters/c11036.pdf?new_window=1

Genç, S. Y. Ve Süloğlu, D. (2016,Aralık). Politika-Ekonomi İlişkileri Üzerine Teorik Yaklaşımlar: Politik Konjonktür Teorileri. *ICOAEF: 2nd International Conference on Applied Economics and Finance Konferans Kitabı*.Girne Amerikan Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs.

Hercowitz, Zvi ve Strawczynski, M.(2004). Cyclical Ratcheting in Government Spending:Evidence from the OECD.*The Review of Economics and Statistics*, 86(1): 353-361.

Hibbs, D. A. (1977). Political Parties and Macroeconomic Policy. *The American Political Science Review*, 71(4):1467-1487.

Kaminski G.,Reinhart C. ve Vegh C. (2004). When it Rains it Pours: Procyclical Capital Flows and Macroeconomic Policies. *NBER Çalışma Tebliği*, 10780.

Karaçor, Z. ve Saraç, T. B. (2004). Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramı ve 1980-2004 Dönemi Uygulaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*,7(1-2):101-118.

Karagöl, E. ; Erbaykal, E. ve Ertuğrul, H. M. (2011). Türkiye’de Ekonomik Büyüme İle Elektrik Tüketimi İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 8(1):72–80.

Karagöl, E. T. ve Turhan, A. (2008). External Debt, Defence Expenditures and Political Business Cycles in Turkey. *Defence and Peace Economics*, 19(3):217-224.

Kibritçioglu, A. (2001), Causes of Inflation in Turkey, A Literature Survey with Special Reference to Theories of Inflation.*University of Illinois at Urbana-Champaign, College of Commerce and Business AdministrationOffice of Research Working Papers*, 01-0115.

Koç, İ. (2013). *Politik Konjonktür Teorileri Çerçevesinde 1950 Sonrası Türkiye'de Maliye Politikalarının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik.

Lane, Philip R. (2002). The Cyclical Behaviour of Fiscal Policy: Evidence from the OECD. *Trinity Economics Papers*, 2.

Mcgill, R. (2001). Performance Budgeting. *The International Journal of Public Sector Management*, 14(4/5).
<http://www.ingentaconnect.com/content/mcb/042/2001/00000014/00000005/art00001>, (12.02.2006).

Mpatswe, G.K.; Tapsoba, S. J.-A. ve York, R.C. (2011). The Cyclicalilty of Fiscal Policies in the CEMAC Region. *IMF Working Paper*, 11(205).

Nordhaus, W. D. (1975). The Political Business Cycle. *Review of Economic Studies*, 42:169-190.

Özkan, F. ve Tarı, R. (2010). Türkiye'de 1980 Sonrası Seçim Dönemlerinin Politik Konjonktürel Dalganmaları Teorisi Çerçevesinde Analizi. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 36:223-238.

Persson, T. ve Tabellini, G. (1990). *Macroeconomic Policy, Credibility and Politics*, Switzerland: Harwood Academic Publishers.

Robinson, M. ve Brumby, J. (2005). Does Performance Budgeting Work. *IMF Working Paper*, 05(210).

Rogoff, K. ve Sibert, A. (1988). Election And Macroeconomic Policy Cycles. *The Review of Economic Studies*, 55 (1):1-16.

Samuel, W. (2009). Cyclicalilty and Fiscal Policy in the Caribbean. *Business, Finance and Economics in Emerging Economies*, 4(2):347-370.

Savaşan, F. ve Dursun, İ. (2006). Türkiye'de Yerel Düzeyde Politik Konjonktürel Devreler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(2):191-208.

Sezgin, Ş. (2005). *Politika ve Ekonomi İlişkisi: Türkiye'de Politik Konjonktürel Dalganmalar ve Ekonomik Oy Verme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Slimane, S.B. ve Tahar, M.B. (2010). Why is Fiscal Policy Pro-cyclical in MENA Countries.*International Journal of Economics and Finance*, 2(5):44-53.

Soros, G. (2003).*Küreselleşme Üzerine*, İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Stiglitz, J. E. (2002).*Küreselleşme-Büyük Hayal Kırıklığı* (A. Taşçıoğlu-D.Vural). İstanbul: Plan B Yayıncılık.

Şanlısoy ,S. (2007).*Ekonomi- Politika Etkileşiminin Süreç Politikası Açısından Analizi: Türkiye Örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Talvi, E. ve Vegh C. (2005). Tax Base Variability and Procyclicality of Fiscal Policy. *Journal of Development Economics*, 78(1):156-190.

Tanzi, V. (1998). The Demise of the Nation State?.*IMF Working Paper*, 98(120).

T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, (2004). Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar Işığında Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Ankara.

Turan, T.(2014). Hükümet Harcamalarında Konjonktürel Mandal Etkisi: Türkiye Örneği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c23(2): 177-188.

Turan, T. ve Telatar, E. (2013). Türkiye İçin Sabit ve Zaman Değişken Katsayılı Ampirik Mali Kural Tahminleri.*Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 31(1):225-248.

Woo, J. (2009). Why Do More Polarized Countries Run More Pro-Cyclical Fiscal Policy?.*The Review of Economics and Statistics*, 91(4):850-870.

Zapal, J.(2007). Cyclical Bias in Government Spending: Evidence from New EU Member Countries, Charles University in Prague Faculty of Social Sciences, *Institute of Economic Studies Working Paper* ,15.

Cebeci İ.(2019). Politik Konjonktür Teorileri:Literatür Taraması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research Cilt: 12 Sayı: 62 Yıl: 2019*

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad-Soyad: Yunus Emre YILDIZ

Adres: Bahçelievler, İstanbul

Email: yeyildiz91@hotmail.com

Tel: (535) 267 18 03

Aldığım Eğitimler

Yüksek Lisans: İZÜ, Uluslararası Finans ve Katılım Bankacılığı

Lisans: Fatih Üniversitesi, Ekonomi

İş Deneyimlerim

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2015...

İlgi Alanlarım

Tarih, kültür, sanat

